

ҚҰРЫЛТАЙ | 23 тамыз

МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВТЫҢ АБАЙ КҮНІМЕН ҚҰТТЫҚТАУЫ

Құрметті отандастар!

Баршаңызды Абай күнімен шын жүректен құттықтаймын!

Ұлы ойшылдың шығармашылық әрі зияткерлік мұрасы әлемдік және ұлттық мәдениеттің асыл қазынасы қатарынан айрықша орын алады. Абай ілімі – рухани шамшырағымыз, айнымас темірқазығымыз. Ақын жұртшылықты толғандыратын көкейкесті мәселелерді бүкпесіз айтып, халқымызды бейқамдық пен жалқаулықтан аулақ болуға шақырды. Хакімнің «Толық адам» идеясы – әрбір азаматты рухани кемелденуге үндейтін және ешқашан өзектілігін жоғалтпайтын мазмұны терең тұжырым.

Биыл Абай күні елімізде жүргізіліп жатқан ауқымды өзгерістермен тұспа-тұс келіп отыр. Қазақстанның Халық Конституциясы заңды күшіне еніп, биліктің барлық институттарын түбегейлі жаңғырту үдерісі басталды. Бұл – шын мәнінде, ұзақ мерзімге арналған даму бағдарымызды айқындайтын ерекше кезең. Көп ұзамай ел тарихында алғаш рет Құрылтай сайлауы өтеді. Бір палаталы Парламент реформаларды сапалы әрі тиімді жүзеге асыруға тың серпін беретіні сөзсіз.

Бұл өзгерістердің түпкі мәні – жасампаздық құндылықтарын азаматтардың санасына сіңіріп, Қазақстанның тың қарқынмен дамуына жол ашу. Біз қоғамда жаңа этиканы қалыптастыру, ұлттық бірегейлікті нығайту және гуманистік идеалдарды дөріптеу барысында әрдайым Абайға жүгінеміз. Ұлы ақын халықтың болашағы үшін білімпаздық, еңбекқорлық, жауапкершілік сынды қасиеттер өте маңызды екенін ұғындырды, көрегендік танытып, жұртты бірлік пен келісімді сақтауға шақырды. Абай қара сөздерінің тағылымы қазіргі Қазақстанның құндылықтарымен толық үндеседі. «Адал Азамат», «Таза Қазақстан», «Заң мен Тәртіп» тұғырнамалық идеялары – Абай армандаған берекелі қоғамның берік негізі. Сондықтан, біз Әділетті, Озық әрі Қуатты Қазақстанды құрып жатырмыз.

Ұлы ойшылдың мол мұрасы алдағы уақытта да өскелең ұрпақты шынайы отаншылдық пен туған елге сүйіспеншілік рухында тәрбиелеу ісінде рухани азық болады деп сенемін.

Баршаңызға амандық және табыс тілеймін! Абай күні құтты болсын!

Президент Қасым-Жомарт Тоқаев бір топ қоғам қайраткерін мемлекеттік наградалармен марапаттады

Мемлекет басшысы Ақорда төрінде өмір жолы өскелең ұрпаққа үлгі-өнеге болатын, ұлт мүддесі үшін қажырлы қызмет етіп, халықтың ықыласына бөленіп келе жатқан бір топ азаматқа құрмет көрсетті.

Атап айтқанда, көрнекті суретші, танымал өнер қайраткері Бәтима Зәуірбековаға «Отан» ордені, көрнекті әдебиеттанушы ғалым Тұрсын Жұртбайға I дәрежелі «Барыс» ордені, мемлекет қайраткері Александр Судынгі II дәрежелі «Барыс» ордені табысталды. Белгілі актер, көрнекті театр режиссері Нұрқанат Жақыпбайға «Қазақстанның халық әртісі» атағы, ауыл шаруашылығы саласының ардагері Виктор Хильниченкоға «Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері» құрметті атағы берілді.

•Цифрландыру және ЖИ жылы

Қазақстан Республикасының Премьер-министрі Олжас Бектеновтің төрағалығымен өткен Үкімет отырысында жасанды интеллект негізінде мемлекеттік қызметтердің жаңа экожүйесін қалыптастыру мәселелері қаралды. Мемлекеттік қызметтерді одан әрі цифрландырудың және мемлекеттің азаматтармен және бизнеспен өзара іс-қимылына ЖИ енгізудің түйінді бағыттарына назар аударылды. Жиында Премьер-министрдің орынбасары – жасанды интеллект министрі Жаслан Мәдиев, еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрі Асқарбек Ертаев, әділет министрі Ерлан Сәрсембаев, ұлттық экономика вице-министрі Бекболат Молдабеков, сондай-ақ «Отбасы банкі» АҚ басқарма төрағасы Ләззат Ибрагимова және BTS Digital компаниясының басшысы Мақсат Нұриденұлы баяндама жасады.

Мемлекет басшысы алға қойған міндеттер шеңберінде Қазақстанда мемлекеттік қызметтерді жүйелі түрде цифрландыру және жасанды интеллект технологияларын енгізу жалғасуда. Бұл жұмысқа биыл жарияланған Цифрландыру мен жасанды интеллект жылы аясында ерекше мән беріліп отыр. Осы жылдың маусым айында «Digital Qazaqstan» жалпыұлттық стратегиясы бекітілді, онда мемлекеттік қызметтерді цифрландыру негізгі бағыттардың бірі болып айқындалды.

«Мемлекет басшысы ел өмірінің әр саласына, бірінші кезекте, азаматтарға және бизнеске мемлекеттік қызметтер көрсету кезінде озық технологиялар мен жасан-

Үкіметте Digital Qazaqstan стратегиясын жүзеге асыру барысы қаралды

ды интеллектіні жаппай енгізу міндетін қойды. Жасанды интеллект құралдарын шешім қабылдау үдерістерімен ықпалдасытырып қана қоймай, олардың көмегімен мемлекеттік қызметтер көрсетудің толыққанды цифрлық экожүйесі қалыптасуға тиіс. Бұл ретте мемлекет пен азаматтың өзара іс-қимыл моделі одан әрі де шешімдерді проактивті түрде қабылдау қағидатына негізделуі қажет», — деп атап өтті Премьер-министр Олжас Бектенов.

Жүргізіліп жатқан жұмыстар туралы Премьер-министрдің орынбасары – жасанды интеллект және цифрлық даму

министрі Жаслан Мәдиев баяндады. Оның айтуыша, мемлекеттік ақпараттық жүйелер QazTech бірыңғай платформа-сына көшірілмек, электрондық үкімет порталы eGov 3.0 деңгейіне дейін жаңғыртылмақ, ал оның шлюзінің өткізу қабілеті 2,5 есеге артады. eGov GPT цифрлық ассистенті арқылы бүгінде 50 мемлекеттік қызмет қолжетімді, бұл сервисті 150 мыңнан астам азамат пайдаланған. eGov Business жүйесін ай сайын 35 мыңға жуық кәсіпкер қолданады. Жалпы алғанда, сұранысқа ие қызметтерді цифрландыру ХҚКО-ға түсетін өтініштер

санын 30%-ға қысқартуға мүмкіндік берді.

Премьер-министр осы жылдың соңына дейін eGov GPT арқылы қолжетімді мемлекеттік қызметтер санын 150-ге дейін арттыруды тапсырды.

Әлеуметтік-еңбек саласында зейнетақылар мен жәрдемақыларды тағайындаудан бастап жұмысқа орналасуға және әлеуметтік қолдауға дейінгі негізгі бағыттар цифрлық сервистермен қамтылған. Бірыңғай цифрлық платформада 49 мемлекеттік қызмет электрондық форматта көрсетіледі, тағы 28-і проактивті форматта. Жасанды интеллект АӨК тағайындау кезінде тұрғын үй-тұрмыстық жағдайларды бағалау үшін де қолданылады, мәселен, осы уақытқа дейін ондай 99 мың жағдай қамтылды, ал мүгедектік белгілеу кезінде – 151 мың, сондай-ақ мемлекеттік қызметтерді автоматты түрде көрсету кезінде – 12 мың.

Шілде айында Павлодар облысында онлайн жұмыс іздеуге, оқудан өтуге және қолдау шараларын алуға мүмкіндік беретін «Цифрлық жұмыспен қамту қызметі» іске қосылды. Осыған ұқсас тетікті Маңғыстау облысында қыркүйек айында іске қосу жоспарлануда. Еңбек министрлігіне әкімдіктермен бірлесіп жыл соңына дейін еліміздің барлық өңірлеріне аталған сервисті кеңінен тарату тапсырылды.

(Жалғасы 2-бетте).

Үкіметте Digital Qazaqstan стратегиясын жүзеге асыру барысы қаралды

(Соңы. Басы 1-бетте).

Әділет саласында атқарушылық жазбаны цифрландыру негізгі рәсімдерді eGov Mobile арқылы онлайн форматқа көшіруге мүмкіндік берді. Бүгінде 2,5 млн-нан астам атқарушылық жазба жасалып, олардың шамамен 700 мыңына онлайн режимде қарсылық берілген. Жыл соңына дейін нотариаттық әрекеттерді цифрлық тіркеуді көздейтін e-Notary 2.0 жүйесін іске қосу жоспарлануда. Бизнесті қолдау желісі бойынша қолданыстағы 150 шараның 63-і цифрлық форматқа ауыстырылды. Ұлттық экономика министрлігіне «Атамекен» ҰКП-мен бірлесіп жыл соңына дейін бизнесті қолдау шараларына реинжиниринг жүргізіп, оларды eGov Business-ке шығару тапсырылды. Рұқсат беру саласында «электрондық лицензиялау» порталын жаңғырту және тиісті рәсімдерді неғұрлым заманауи цифрлық форматқа көшіру міндеті қойылды. Жасанды интеллект министрлігіне мемлекеттік органдармен бірлесіп, бұл жұмысты алты ай ішінде

аяқтау тапсырылды.

Тұрғын үймен қамтамасыз ету саласында Blockchain көмегімен 254 мыңнан астам операция жүргізілді, бұл қызмет көрсету мерзімін 10-15 минутқа дейін қысқартуға және қызметтерді ХҚКО-ларға бармай-ақ алуға мүмкіндік берді. Aitu отандық цифрлық платформасының дамуы қаралды. Бүгінде ол 6,8 млн пайдаланушыны біріктіреді, ай сайынғы аудитория 1 млн адамнан асады. Платформада білім беру, денсаулық сақтау, әлеуметтік қорғау салаларындағы сервистерге және басқа да қызметтерге қолжетімділік кеңейтілуде.

Мәселені қарау қорытындысы бойынша Олжас Бектенов цифрландыруды одан әрі дамыту бағытындағы бірқатар басым міндетті айқындады.

Бірінші. Мемлекеттік органдарға ақпараттық жүйелерді жаңа бірыңғай «QazTech» платформасына көшіру және интеграциялау үдерістерін жандандыру тапсырылды. Жасанды интеллект министрлігі осы жұмысты үйлестіруді

күшейтеді. Сонда ғана азаматтарға цифрлық қызметтер көрсетудің бірыңғай әрі тұтас жүйесін қамтамасыз етуге болады.

Екінші. Осы жылдың соңына дейін барлық өңірлерде Халыққа қызмет көрсету орталықтарын өз-өзіне қызмет көрсетуге арналған экспресс аймақтары, сараптамалық аймақтар және азаматтарды цифрлық сервистермен жұмыс істеуге оқыту аймақтары бар AI-офистерге трансформациялауды аяқтау қажет. Тиісті жұмысты әкімдіктер жасанды интеллект министрлігімен және «Азаматтарға арналған үкімет» мемлекеттік корпорациясымен бірлесіп жүргізетін болады.

Үшінші. «Бүгінде азаматтар үшін цифрлық қызметтер санын көбейтіп қана қою жеткіліксіз. Олар қажетті нәтижені жылдам әрі еш кедергісіз алғысы келеді. Жасанды интеллект министрлігіне мүдделі мемлекеттік органдармен бірлесіп, биыл бірден көрсетілетін форматқа көшіруге болатын қызметтердің тізбесін айқындауды тапсырамын. Бұл

ретте көпбалалы аналарға жәрдемақы тағайындау немесе соттылығының бар-жоғы туралы анықтама беру сияқты қызметтерді үлгі етіп алуға болады», — деп атап өтті Премьер-министр.

Төртінші. Ұлттық экономика министрлігіне әкімдіктермен бірлесіп екі ай мерзімде табиғи монополиялар субъектілерінің қызметтерін, оның ішінде бизнес объектілерін коммуналдық инфрақұрылымға қосу рәсімдерін цифрлық форматқа көшіру және оларды көрсетудің белгіленген мерзімдерінің сақталуын қамтамасыз ету тапсырылды. Жасанды интеллект министрлігі мүдделі мемлекеттік органдармен және әкімдіктермен бірлесіп, барлық өңірлерге коммуналдық қызметтермен азаматтардың шарттарын белсенді түрде жасасу тетігін масштабтасын.

Бесінші. Жасанды интеллект министрлігіне мүдделі мемлекеттік органдармен бірлесіп, «Digital Qazaqstan» стратегиясын жүзеге асыру жөніндегі іс-қимыл жоспарын келісуді аяқтап, бір апта ішінде Үкіметке тиісті қаулы жобасын енгізу тапсырылды.

Осы тапсырмалардың орындалуын бақылау және үйлестіру Премьер-министрдің орынбасары — жасанды интеллект және цифрлық даму министрі Жаслан Мәдиевке жүктелді.

119 мәдени-ағартушылық іс-шара ұйымдастырылды

Талдықорғанда ақын, ұлы ойшыл Абай Құнанбайұлының ескерткішіне гүл шоқтарын қою рәсімі өтті. Іс-шараға Жетісу облысының әкімі Бейбіт Исабаев, зиялы қауым өкілдері, мәдениет және өнер қайраткерлері, ардагерлер, жастар мен қала тұрғындары қатысты. Абай күні аясында өңірде 119 түрлі мәдени-ағартушылық іс-шара ұйымдастырылды, — деп хабарлайды Жетісу облысы әкімінің баспасөз қызметі.

«Абай — даналықтың дара шыңы» атты салтанатты іс-шара 2023 жылы Абай ескерткіші орнатылған Б. Римова атындағы Академиялық драма театры алдындағы алаңда өтті. Гүл шоқтарын қою рәсімінен басталған шара жас Абай мен кемел Абайдың кездесуін бейнелеген театрландырылған прологпен жалғасты. Онда кемел Абай өзінің жас шағындағы бейнесіне адамның көркі — оның білімі, өзін-өзі жетілдіруі және халқына қызмет етуде екенін өсиет етті.

Кеш барысында «Мизам» көшпелі әдеби мектебінің оқушылары Абайдың өлеңдерін мәнерлеп оқыды. Жас қатысушылардың әсерлі орындауы кештің ең жылы сәттерінің біріне айналып, Абай поэзиясының жас ұрпақтың жүрегінен әлі де орын алып келе жатқанын көрсетті.

Бағдарламаның ерекше бөлігінің бірі музыкалық бөлім болды. Жергілікті өнерпаздар Абайдың «Көзімнің қарасы», «Желсіз түнде жарық ай» және басқа да әндерін орындап, көрермендерге оның музыкалық мұрасының көркемдігі мен тереңдігін жеткізді.

— Кештің ашық аспан астында өтіп, оған кез келген адамның қатыса алатыны маған өте ұнады. Өзім өмір бойы мектепте қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі болып жұмыс істедім. Сондықтан бұл кеш маған ерекше әсер етті. Білім, еңбек, әділдік, адамгершілік және рухани кемелдену құндылықтарына негізделген Абай шығармашылығы бүгін де өзектілігін жоғалтқан жоқ. Сондықтан осындай іс-шаралар оның адамгершілік және философиялық идеяларының маңызын тағы бір мәрте еске салады, — деп пікірімен бөлісті облыс орталығының тұрғыны, зейнеткер Дания Жақыпова.

Оның пікірін қаланың жас буын өкілі де қолдады:

— Мен Абайдың өлеңдерімен сусындап өстім. Есейген соң да оларды оқуды жалғастырып келемін. Өйткені әр жаста оның шығармаларынан жаңа мән табасың. Бүгінде де оның өлеңдері мен қара сөздері өзектілігін жоғалтқан жоқ. Абай — біздің мәңгілік мұрамыз. Оны білу, құрметтеу және өскелең ұрпақ арасында кеңінен насихаттауымыз қажет, — деді Жанат Санатұлы.

Областық мәдениет, архивтер және құжаттама басқармасының басшысы Қуаныш Сүлейменов бүгін облыстың кітапханаларында Ашық есік күні ұйымдастырылғанын атап өтті. Кітапханалар келушілер үшін түнгі сағат 00:00-ге дейін жұмыс істеп, түрлі рухани-ағартушылық және мәдени-танымдық бағдарламаларды ұсынуда.

Жалпы, 1-10 тамыз аралығында Абай күніне орай Жетісу облысында 119 іс-шара өткізілді.

Жетісу облысы әкімінің баспасөз қызметі.
Суретті түсірген: Дмитрий ЕРОФЕЕВ.

Жетісу облысында фермерлікпен айналысатын жастардың қатары көбейіп, шағын отбасылық экофермалардың өнімдеріне сұраныс артып отыр. Өңір үшін тосын бағыттағы ауыл шаруашылығы кәсібін дамытуды Талдықорған қаласының жас кәсіпкері Сергей Рашевский қолға алды. Ол экзотикалық африкалық түйеқұстарды өсіріп, алдағы уақытта байланыс зообағын ашуды жоспарлап отыр, — деп хабарлайды Жетісу облысы әкімінің баспасөз қызметі.

ТАЛДЫҚОРҒАНДЫҚ КӘСІПКЕР ЕРЕКШЕ БИЗНЕСТІ ДАМЫТА БАСТАДЫ

Сергей Рашевскийдің шағын фермасында отбасы мүшелері және бір тұрақты көмекші еңбек етеді. Маусымдық жұмыстарға қосымша тағы төрт адам тартылады. Кәсібін жүз балапаннан бастаған ол биыл құс санын 2400 басқа дейін жеткізді. Пластикалық терезе өндірісінен тапқан қаражатының 26 млн теңгесін инвестициялап, электр жарығы, желдету жүйесі, жылыту және құс өсіруге қажетті барлық жағдай жасалған жабық құс қорасын салды.

— Біз Кобб-500 және Росс-308 тұқымды құстарды өсіреміз. Бұл құстар өте нәзік келеді. Мысалы, температураның күрт ауытқуынан күйзеліске түсіп, өліп қалуы мүмкін. Сондықтан ең алдымен олар үшін жайлы құс қорасын салдым. Бұрын балапандарды жұмыртқадан шығарып өсіретінбіз, қазір Алматыдан бір тәуліктік балапандарды сатып алып, шамамен 45-50 күн өсіреміз. Оларды отандық құрама жеммен қоректендіреміз, сондай-ақ ұсақталған жүгері мен бидай қосамыз. Осы уақыт ішінде жас тауықтың салмағы 2-3,5 келіге дейін жетеді. Өнімімізді тек тұтас күйінде ғана емес, бөлшектеп өңдеп, «Экоферма» брендімен қаптап сатамыз. Өнімді өткізуде бізге, әрине, интернет, сондай-ақ базарлар мен шағын дүкендер көмектеседі, — дейді Сергей.

Айта кету керек, фермер құстарды күтіп-бағуда тазалыққа ерекше мән береді. Құсты сойғаннан кейін қорасы бірнеше кезең бойынша дезинфекциядан өткізіледі, ал еденге әр жолы жаңа үгінді төселеді.

— Осылайша келесі балапандар өздерін жайлы сезінеді, көңіл-күйлері жақсы болады әрі жақсы өседі, — дейді жас фермер.

Сергейдің қорасындағы ең қызықты тіршілік иелері — африкалық түйеқұстың балапандары. Өзірге олардың саны екеу ғана, бірақ бастамасы жасалды. Екі айлық түйеқұс балапандары жаңа ортаға бейімделіп, өздерін сипауға да мүмкіндік береді.

— Қазір оларды өсіру тәжірибесін жинақтап жүрмін. Дұрыс күтім мен баптау жағдайында түйеқұстар жергілікті климатқа жақсы бейімделеді. Алдағы уақытта олардың санын көбейтіп, түйеқұс жұмыртқасы мен етін сатуды жоспарлап отырмын. Жалпы, түйеқұс еті диеталық әрі құнарлы болып саналады, ал жұмыртқасы мен қауырсындарына да сұраныс бар. Бірақ бұл — жоспарымның бір ғана бөлігі. Негізгі арманым — өзімнің байланыс зообағымды ашу. Алдымен аму, тауыс, аққу және басқа да экзотикалық құстарды әкелуді көздеп отырмын. Саяжай аумағы оған мүмкіндік береді, әрі ешкімге кедергі келтірмейміз. Өзім пластикалық терезе өндірісімен 14 жылдан бері айналысып келемін. Енді ісім тек табыс қана емес, жан тыныштығын да сыйлағанын қалаймын, — дейді фермер.

Экоферма иесінің жоспарына сәйкес, байланыс зообағын ашу отбасылық демалысты тиімді ұйымдастыруға, мектеп оқушылары мен барлық ниет білдірушілерге экскурсиялар өткізуге мүмкіндік береді.

— Әрине, мемлекеттік қолдау алғанды қалаймын. Маған «Ауыл аманаты» бағдарламасының мүмкіндіктерін пайдалануға кеңес беріп жатыр. Жалпы, кезең-кезеңімен фермерлікпен толық айналысуға көшіп, жерлестерімнің игілігі үшін экологиялық таза азық-түлік өндіріп, осылайша өз өңіріме, өз еліме пайда әкелгім келеді, — деп түйіндеді фермер.

Айта кету керек, қазіргі таңда Жетісу облысындағы құс саны 1,7 миллион бастан асады.

Жетісу облысы әкімінің баспасөз қызметі.
Суретті түсірген: Олжас ҚҰРМАШЕВ.

Жетісу облысында Халықаралық жастар күніне орай облыс әкімінің жыл сайынғы «Көшбасшы – 2026» жастар сыйлығының лауреаттарын салтанатты марапаттау рәсімі өтті. Іс-шара Талдықорған қаласындағы Қаратал өзенінің жағалауында ұйымдастырылды. Биылғы жылдың басты ерекшелігі – елдің заманауи басымдықтарын, атап айтқанда цифрлық технологияларды, жасанды интеллектті және волонтерлік қозғалысты дамыту бағыттарын айқындайтын жаңа номинациялардың енгізілуі болды, – деп хабарлайды Жетісу облысы әкімінің баспасөз қызметі.

Өңір басшысының атынан іс-шараға қатысушылар мен қонақтарды облыс әкімінің орынбасары Диас Есдәулетов құттықтады.

Бүгінде Жетісу облысында 14 пен 35 жас аралығында 200 мыңға жуық жас бар. Араларыңызда ел дамуына елеулі үлес қосып, қоғамдық өмірге белсенді араласып жүрген азаматтар аз емес. Жыл сайын еңбектеріңізді бағалап, үздіктерді «Көшбасшы» жастар сыйлығымен марапаттау – игі дәстүрге айналды. Биыл бұл марапаттың ауқымы кеңейді. Цифрландыру және жасанды интеллект жылына орай «Үздік жас цифрлық көшбасшы», ал Халықаралық волонтерлер жылы аясында «Үздік жас волонтер» номинациялары енгізілді. Бұл – еліміздің технологиялық дамуын қолдап қана қоймай, қоғамдағы жанашырлық пен ізгілік құндылықтарын дөрілдеуге бағытталған маңызды қадам, – деді Д. Есдәулетов марапаттау рәсімін бастай отырып.

Жаңа «Үздік жас цифрлық көшбасшы» номинациясының жеңімпазы Самал Серікова атанды. Ол «FutureIT» мектебінде робототехника жаттықтырушысы болып қызмет етеді, сондай-ақ Талдықорған жоғары политехникалық колледжінде оқу ісі жөніндегі меңгеруші және информатика пәнінің оқытушысы. Ал «Үздік

Жетісуда алғаш рет үздік жас цифрлық көшбасшылар мен еріктілер таңдалды

жас ерікті» номинациясының жеңімпазы болып Сарқан ауданындағы қоғамдық және экологиялық бастамаларға белсенді қатысатын «Қамқор» волонтерлік ұйымының жетекшісі Ульяна Богуш танылды.

«Үздік жас спортшы» номинациясының жеңімпазы – сурдо грек-рим күресінен әлем чемпионы, Сурдлимпиада және Азия-Тынық мұхиты ойындарының жүлдегері, Қазақстан Республикасының бірнеше дүркін чемпионы, ұлттық құраманың мүшесі Рамазан Әбдрәсіл болды.

«Білім және ғылым саласындағы үздік жас көшбасшы» номинациясында Текелі қаласындағы №3 орта мектептің логопед-дефектологі Наталья Железнева жеңімпаз атанды. Педагогика ғылымдарының магистрі, білікті педагог инклюзивті білім беруді дамыту жолында жемісті еңбек етіп, әрбір баланың әлеуеті мен қабілетін ашуға күш салып келеді.

Ал «Үздік жас журналист» номинациясының жеңімпазы – «DeFacto MediaHub» инклюзивті ақпараттық порталының бейнеоператоры әрі бейнемониторингшісі, сондай-ақ «Мендей бол» жобасының авторы Сұлтан Қалибеков болды.

Жалпы қоғамдық, әлеуметтік-экономикалық және мәдени дамуына елеулі үлес қосып жүрген жеңімпаздар 16 номинация бойынша марапатталды.

«Үздік жас батыр» номинациясының жеңімпазы, облыстық Полиция департаменті жедел қимылдайтын арнайы жасағының аға инспекторы, полиция майоры Жақсылық Сәрсенов өз есерімен бөлісті.

– Биылғы жылдың 15 маусымында Көктұма ауылына қызметтік іссапармен барған болатынымыз. Кешкі сағат 17.00 шамасында ауа райы бұзылып, жел көтеріліп, Алакөлде үлкен толқын пайда болды. Жағалаудан шамамен 500 метр қашықтыққа төрт азаматты ағын алып кетті. Еш ойланбастан суға секірдім. Алдымен жасөспірім қызды, кейін оның анасын құтқардым. Үшінші рет тағы екі адамды құтқару үшін суға кірдім. Мен бұл әрекетімді ерлік деп есептемеймін. Менің орнымда кез келген адам дәл осылай әрекет етер еді деп ойлаймын. Өйткені менің басты міндетім – халыққа қызмет ету, олардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету. Дегенмен көрсетілген құрмет пен ықылас үшін шын жүректен алғысымды білдіремін, – деді ол.

Өз пікірін «Үздік жас отбасы» номинациясының жеңімпазы атанған Текелі қаласындағы көпбалалы Оразалиновтар отбасы да білдірді. Ерлі-зайыпты Қуаныш пен Ботагөз медицина саласында еңбек етеді, төрт бала тәрбиелеп отыр.

– Шынымды айтсам, біздің отбасымыздың осы беделді сыйлықтың лауреаты атанғанына әлі де сене алар емеспіз. Біз Текелі қаласында тұрамыз. Жолда-сым – фельдшер, өзім қалалық емханада мейіргер болып жұмыс істеймін. Үлкен қызымыз Айзада, ұлымыз Әмір, Аяна және кенже қызымыз Ерзада бар. Балаларымызды еліміздің лайықты азаматтары етіп тәрбиелеуге, оларды бір-біріне қамқор болуға, айналасындағыларға жанашырлық танытуға, үлкендерді құрметтеуге, туған қаласы мен туған елін сүйуге, жауапкершілік пен мақсаткерлікке

баулуға тырысамыз. Бізге сенім білдіріп, қолдау көрсеткен барша жанға алғысымды білдіремін. Бұл – бүкіл отбасымыз үшін үлкен әрі қуанышты оқиға, – деді Ботагөз Оразалинова.

Мерекелік бағдарлама қазақстандық эстрада жұлдыздарының қатысуымен өткен концертпен жалғасты.

Марапаттау рәсімінен бөлек, қатысушылар үшін тақырыптық алаңдар, тренингтер, мемлекеттік бағдарламалар бойынша консультациялар, бос жұмыс орындары жәрмеңкесі, спорттық жарыстар және интерактивті аймақтар ұйымдастырылды.

Сонымен қатар, облыстың барлық аудан мен қаласында өткен «Qosyl Fest» жастар фестивалінің қорытындысы шығарылып, оған 18 мыңнан астам жас қамтылды. Фестиваль аясында 230-дан астам адам жұмысқа орналастырылды, мыңдаған қатысушы мемлекеттік қолдау шаралары, жұмыспен қамту, құқықтық көмек мәселелері бойынша кеңес алды, сондай-ақ «Адал азамат» жобасы мен волонтерлік қызмет аясында оқитудан өтті.

Мерекелік іс-шара «Таза Қазақстан» бағдарламасы аясындағы экологиялық акциямен аяқталып, оның барысында жастар өзен жағалауын тазалау жұмыстарын жүргізді.

Жетісу облысы әкімінің баспасөз қызметі.
Суретті түсірген:
Қанат ӨМІРАЛИНОВ.

СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚПЕН КҮРЕС — қоғам тұрақтылығының кенілі

Сыбайлас жемқорлық — кез келген мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық дамуына тежеу болатын, қоғамның мемлекеттік институттарға деген сенімін азайтатын басты қауіптердің бірі. Қазақстан Республикасы бұл дертпен күресті мемлекеттік саясаттың басым бағыттарының бірі ретінде белгілеп, құқықтық базаны жыл сайын жетілдіріп келеді. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимылдың негізін Қазақстан Республикасының «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Заңы құрайды. Бұл заңнамалық актінің басты ерекшелігі — жемқорлықпен тек зардаптары туындаған кезде күресу емес, оның алдын алу мен себептерін жоюға басымдық беру. Заңнаманың негізгі қағидаттары мен тетіктері:

Жемқорлық тәуекелдерін талдау: Мемлекеттік органдар мен ұйымдарда сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарын жасауға ықпал ететін себептер мен жағдайларды анықтау үшін ішкі және сыртқы талдаулар тұрақты жүргізіледі.

Антикоррупциялық шектеулер: Мемлекеттік қызметшілер мен оларға теңестірілген тұлғалар үшін лауазымдық өкілеттіктерін жеке басының мүддесіне пайдалануға жол бермейтін қатаң шектеулер жиынтығы енгізілген.

Қаржылық бақылау: Мемлекеттік қызметке кіретін және ондағы тұлғалар, сондай-ақ олардың жұбайлары жыл сайын активтер мен міндеттемелер туралы декларация тапсыруға міндетті.

Мүдделер қақтығысын реттеу: Мемлекеттік қызметшілердің жеке мүдделері мен олардың лауазымдық өкілеттіктерін арасындағы қақтығыстарды дер кезінде анықтап, жою тетіктері қарастырылған.

Азаматтық қоғамды тарту: Заңнама азаматтарды, қоғамдық ұйымдарды және бұқаралық ақпарат құралдарын бұл процеске белсенді қатысуға шақырады. Сыбайлас жемқорлық фактілері туралы хабарлаған тұлғаларды мемлекеттік қорғау және көтермелеу жүйесі жұмыс істейді.

Сыбайлас жемқорлықпен тиімді күресу — тек құқық қорғау органдарының ғана емес, бүкіл қоғамның ортақ міндеті. Тек жоғары құқықтық мәдениет, жемқорлыққа деген «нөлдік төзімділік» және заңның үстемдігі орныққанда ғана біз бұл кеселді түбегейлі ауыздықтай аламыз.

С.ИСАБАЕВА,

Сарқан аудандық мемлекеттік қазынашылық басқармасының орынбасары.

СЫБАЙЛАС ЖЕМҚОРЛЫҚҚА ҚАРСЫ МӘДЕНИЕТТІ НЫҒАЙТУҒА БАҒЫТТАЛДЫ

Мемлекеттік қызмет істері агенттігінің Жетісу облысы бойынша департаментінің бастамасымен және сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті нығайтуға бағытталған іс-шаралар жоспары аясында ауылдық округ әкімдігінде азаматтардың құқықтарын қорғау тетіктері мен мемлекеттік көрсетілетін қызметтерді алу тәртібін түсіндіру мақсатында семинар ұйымдастырылды.

Іс-шара барысында қатысушыларға сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл саласындағы заңнаманың талаптары, мемлекеттік қызметшілердің әдеп қағидалары, адалдық, ашықтық және қоғам алдындағы жауапкершілік қағидаттарының маңыздылығы кеңінен түсіндірілді. Сондай-ақ мемлекеттік қызмет көрсету сапасын арттыру, азаматтардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау, мемлекеттік қызметтерді электрондық форматта алу мүмкіндіктері жөнінде жан-жақты ақпарат берілді.

Практикалық бөлімде мемлекеттік қызметтерді көрсету барысында туындауы ықтимал сыбайлас жемқорлық тәуекелдері талданып, олардың алдын алу тетіктері мен тиімді шешу жолдары бойынша пікір алмасу өтті.

Семинар қорытындысында жергілікті өзін-өзі басқару қызметінің ашықтығын қамтамасыз ету, мемлекеттік қызметтердің қолжетімділігі мен сапасын арттыру, сондай-ақ сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыру бағытындағы жұмыстарды жүйелі түрде жалғастыру қажеттігі атап өтілді.

Алмалы ауылдық округінің әкімшілігі.

ҰЛЫ ОЙШЫЛ МҰРАСЫ – ҰЛТ РҰХАНИАТЫНЫҢ ТЕМІРҚАЗЫҒЫ

10 тамыз – қазақ халқының ұлы ақыны, кемеңгер ойшылы, ағартушы, сазгер әрі аудармашы Абай Құнанбайұлының туған күніне арналған Абай күні. Бұл – халқымыздың рухани өміріндегі ерекше маңызы бар мереке. Абай – қазақ әдебиетін жаңа биікке көтерген, ұлттық сананың оянуына жол ашқан, халықты білім мен ғылымға, еңбек пен адамгершілікке үндеген ұлы тұлға.

Абай Құнанбайұлы 1845 жылы 10 тамызда дүниеге келген. Ол қазақ халқының рухани әлеміне өлшеусіз үлес қосып, артына мәңгілік мұра қалдырды. Абайдың өлеңдері мен қара сөздері, әндері мен аудармалары – халқымыздың асыл қазынасы. Оның шығармалары тек өз дәуірінің ғана емес, бүгінгі қоғамның да өзекті мәселелерін қамтиды. Сондықтан Абай мұрасы уақыт өткен сайын құндылығын жоғалтпай, керісінше, тереңдей түсуде.

Ұлыақын өз шығармаларында халықты білімге, ғылымға, өнерге, адал еңбекке шақырды. Ол адам баласының өмірдегі орнын, қоғам алдындағы жауапкершілігін, адамгершілік қасиеттерін терең толғады. Абай үшін нағыз адам – ақылды, білімді, еңбекқор, әділетті, мейірімді әрі елінің қамын ойлайтын азамат. Оның:

«Ғылым таппай мақтанба,
Орын таппай баптанба» – деген өсиеті жас ұрпақты бос мақтан мен жеңіл өмірден аулақ болып, ғылым мен білімге ұмтылуға үндейді.

Абай шығармаларындағы басты тақырыптардың бірі – білім мен ғылым. Ұлы ойшыл білімді адамның болашағын жарқын ететін, елді өркениетке бастайтын күш деп білді. Ол жастардың заман тала-

бына сай білім алып, дүниені танып, өз халқының дамуына үлес қосуын қалады. Абайдың «Интернатта оқып жүр», «Жасымда ғылым бар деп ескермедім», «Ғылым таппай мақтанба» сияқты өлеңдері – жастарға арналған тағылымды үндеу.

Сонымен қатар Абай еңбекті адам өмірінің тірегі деп санады. Ол адал еңбек ету арқылы адам өзіне де, қоғамға да пайда келтіретінін айтты. Жалқаулық, еріншектік, надандық, өсек пен өтірік секілді жаман қасиеттерді сынап, халықты бірлікке, ынтымаққа, ізгілікке шақырды. Ақынның:

«Еңбек қылсаң ерінбей,
Тояды қарның тіленбей» – деген сөзі бүгінгі күні де маңызын жойған жоқ. Бұл өсиет әр адамды маңдай термен еңбек етіп, өз мақсатына табандылықпен жетуге тәрбиелейді.

Абайдың рухани мұрасындағы ерекше туындылардың бірі – оның «Қара сөздері». Қара сөздерінде ақын адам мінезі, тәрбие, білім, еңбек, имандылық, әділет, ар-ұят, халықтың бірлігі мен елдің болашағы туралы терең ой қозғайды. Абай әр адамды өзіне сын көзбен қарап, жақсы қасиеттерін дамытуға, кемшіліктерін түзетуге шақырады. Оның қара сөздері –

өмірдің мәнін түсінуге, адамдық жолдан адаспауға бағыт беретін рухани мектеп.

Ұлы ойшыл адам бойындағы ақыл, қайрат және жүрек қасиеттерінің үйлесімді болуына ерекше мән берді. Абайдың ойынша, ақыл – дұрыс жолды тануға, қайрат – сол жолда табандылық танытуға, ал жүрек – мейірім мен адамгершілікке бастайды. Осы қасиеттер бір-бірімен үйлескенде ғана адам кемелдікке жетеді. Сондықтан Абайдың мұрасы – адам тәрбиесінің, рухани жетілудің және ізгілікке ұмтылудың биік үлгісі.

Абай қазақ әдебиетінің дамуына ғана емес, қазақ музыкасына да үлкен үлес қосты. Оның «Көзімнің қарасы», «Желсіз түнде жарық ай», «Айттым сәлем, Қаламқас», «Сегіз аяқ» сияқты әндері халық жүрегінен орын алып, бүгінгі күнге дейін кеңінен орындалып келеді. Ақынның әндері табиғаттың сұлулығын, адам сезімін, махаббат пен өмірдің терең сырын әсерлі жеткізеді.

Абай – қазақ халқын әлемдік мәдениетпен жақындастырған ұлы аудармашы. Ол орыс және әлем әдебиетінің көрнекті өкілдерінің шығармаларын қазақ тіліне аударып, халқымыздың ру-

хани көкжиегін кеңейтті. Абайдың аудармалары арқылы қазақ оқырманы әлем әдебиетінің озық туындыларымен танысты. Бұл – ұлы ақынның ағартушылық қызметінің маңызды қыры.

Бүгінде Абай мұрасы – ұлттың рухани дамуының берік негізі. Оның шығармалары мектептер мен жоғары оқу орындарында оқытылып, ғылыми тұрғыдан зерттеліп келеді. Еліміздің түкпір-түкпірінде Абайға арналған мәдени іс-шаралар, әдеби кештер, танымдық сағаттар, кітап көрмелері мен шығармашылық байқаулар ұйымдастырылады. Мұның барлығы – ұлы ақынның мұрасын ұлықтап, жас ұрпаққа насихаттаудың маңызды жолы.

Абай күні – тек ұлы ақынды еске алу күні ғана емес. Бұл – оның өнегелі сөздерін қайта зерделеп, рухани мұрасынан тағылым алатын күн. Абай айтқан адалдық, әділет, мейірім, білім, еңбек және ел бірлігі сияқты құндылықтар қазіргі қоғам үшін де аса маңызды. Ұлы ойшылдың әрбір сөзі адамды жақсылыққа, ізгілікке, парасаттылыққа жетелейді.

Абайды тану – қазақ халқының рухани болмысын тану. Абайды оқу – білімге ұмтылу, адамдық қасиеттерді қадірлеу, өткеннен тағылым алып, болашаққа дұрыс бағыт таңдау. Ұлы ақынның мұрасы – ұрпақтан-ұрпаққа жалғасатын мәңгілік аманат.

«Абай мұрасы – ұлттың рухани қазынасы, адамзатқа ортақ асыл мұра. Ұлы ақынның даналыққа толы өлеңдері мен қара сөздері халқымыздың жүрегінде мәңгі сақталып, келер ұрпаққа рухани жол көрсете бермек!»

Абай күні құтты болсын!
Ұлы ойшылдың мұрасы – мәңгілік, рухы – халқымен бірге!

**Айкен БИМОЛДАНОВА,
Мұқан Төлебаев ауылдық
мәдениет үйі қызметкері.**

ӨТКЕН КҮННІҢ БЕЛГІСІ БАР...

Ақтамберді жырау:
Ойламаңдар, жігіттер, баста
дәурен тұрмайды,
Өтіп бір кеткен сұм жалған қайтып
мойнын бұрмайды.
Адам қонақ өмірге, бір күні қолын
бұлғайды,
Тірліктің түбі өкініш, ағын судай
зулайды - деп жырлағандай адам
ешқашан мәңгі өмір сүрмейді. Адам
өмірден өткенде мәңгілікке қалатыны
оның игі істері мен еңбегі. Оны еске
алу- өскелең ұрпаққа үлгі ету болып
табылады.

Осыдан бір жыл бұрын Рахима-
нов Тұрлыбай (Төкен) Тұрсынханұлы
өмірден өтті. Артына өнегелі із
қалдырған сыйлы азамат еді. Әкесі
Тұрсынхан ата ауылда аға шопан,
анасы Мағрипа үй шаруасын атқарды.
3 ұл, 3 қыз тәрбиеледі. Тұрсынхан ата
ауылда белгілі адам болды, тура жол-
дан таймайтын, сеніміне адал және
құлшылығын толық атқаратын тұлға
еді.

Ағаш шебері болды. Оны білетін
себебім, атам Сейітқұл немерелеріме
бесік жасап бер деп өтініш білдірген.
Ол бесік қазіргі кезде 1990 жыл-
дан бері мектептің тарихи-өлкетану
мұражайында. Төкен аға отбасындағы
екінші бала. 1 сыныпты Қарабөгет
орта мектебінде оқып, 7 сынып бітірді.
Әкесіне мал бағуға шалғай Самы-
ратбек учаскесінде көмекші бол-
ды. 1976 жылы 3 қаңтарда үйленді.
Келінді ағамыз Самыратбекке,
әкесінің үйіне түсірді. Өмірлік жары
Бұтақбайқызы Күлшара (Күлше) екеуі
2 қыз, 1 ұл тәрбиелеп өсірді. Жұбайы
Күлшарамен тату-тәтті ғұмыр кешіп,
берекелі отбасының негізін қалап,
үш баладан 12 немере, 1 шөбере
сүйді. Қарабөгет совхозында бақташы
жұмысында атқарды. Ауылда кезінде,
орталық көшеде Жұман ағамыздың
дүкенінің жанында сол кездегі ауыл

имамы марқұм Серікжан Әміржанов
екеуі бірігіп мешіт ашып, Төкен ағамыз
азан шақырып, жамағатты намазға
шақыратын. Ол мешіттің құрылыс
жұмыстарын құрдасы Нысанқұлов
Сейітжан жасап еді. Ауылымызда 2005
жылы жаңа мешіт ашылды. Осы жыл-
дан бастап ауылымызға имам болып
қызмет атқарды. Ауыл тұрғындарына
ислам құндылықтарын, имандылық
пен көркем мінезді түсіндірудегі
уағыз-насихат жұмыстарын белсенді
түрде жүргізді. Мешіт жанынан діни
сауаттылықты арттыруға жастарға
оқу курсы ұйымдастырды. Жастар-
ды жат ағымдардан сақтандырып,
отансүйгіштікке баулу жолын-
да еңбектенді. Мұқтаж жандарға
қайырымдылық шараларын ұйымдас-
тырудағы бастамалары ел есінде.
Ауылдың қоғамдық бірлестіктерімен
бірге ел бірлігін сақтауға өз үлесін

қосты.

Қазақ мұсылмандық таны-
мы Ханафи, Матуриди және Иа-
сауи ілімі арқылы қалыптасты.
Қазақтың мәдени, ұлттық болмысқа
айналуының тарихи құбылысының
мазмұнында ислам жатыр. Бұл
ақиқат ғылыми, культурологиялық
және антропологиялық шарттар мен
қалыптарға дәл келетін тұжырымдама.
Сондықтан қазақ қай кезде де өзінің
қасиеті мен қорғанын исламнан, өзінің
өткен тарихи жолынан іздеген.

Имам – мұсылман қауымының
ең бірінші тұлғасы, ұстазы, әрі ай-
насы. Имам арабша «елдің алды,
қоғам айнасы, көшбасшы, көсем»
деген мағыналарды білдіретін сөз.
Алла мен адамдар арасындағы
құлшылық парызын өтету арқылы
басталған имам қызметі ислам та-
рихи тәжірибесінде көптеген белес-
терден өтті. Имам – алдымен тұлға.
Имам халыққа рухани бағыт-бағдар
беріп, адамгершілік пен ізгілікті
дәріптейтейді. Ол дін мен дәстүр
сабақтастығын сақтап, қоғамдағы
татулық пен бірліктің нығаюына,
жастардың дұрыс тәрбиеленуіне өз
үлесін қосады. Оның әрбір сөзі мен ісі
көпшілікке үлгі болуы тиіс. Құрандағы
«Қауым өзін өзгертпейінше, Алла
оны өзгертпейді» деген аят осы
ұстанымды паш етеді. Имамда білім
мен ілім, иман мен амал, ең басты-
сы – үлгі берер мінез-құлық иесі, сөзі
мен ісі тұтас ер тұлғасы талап етіледі.
Имам мешіттің ішінде ғана жауап-
ты емес, ол бір ұлттың, мәдениеттің,
мемлекеттің баяндылығына тікелей
жауапты адам. Ауыл имамы
Тұрлыбай Тұрсынханұлын шақырып,

мектепте №21 тарих кабинетінде
кезінде жоғары сынып оқушыларымен
«Дін және жастар» тақырыбында
дөңгелек үстел ұйымдастырдым.
Сынып жетекші ретінде 2020 жылғы
мектеп бітіруші оқушыларым және
ата-аналарымен, ауыл мешітінде
алғашқы болып «Ораза айт-береке
мен бірлік мерекесі» тақырыбында
тәрбие сағатын өткізген болатынмын.
Мектептің мәжіліс залында ауыл има-
мен мұғалім, оқушылармен кездесу
өтіп тұрды. 2024 жылы ауыл имамы
қызметінен денсаулығына байланы-
сты шықты.

Тұрлыбай Тұрсынханұлының
бастамасымен ауылда ауыза-
шарды ауыл тұрғындары мешіт
жанындағы қатымханада көше-көше
болып ұйымдастыра бастады. Осы-
мен қатар Төкен ағамыз кезінде
дін қызметкерлерінің облыстық
форумына қатысты. Еліміздің дін
саласындағы мемлекеттік саясатын
жүзеге асыруға, сіңірген елеулі еңбегі
ескерілеп Жетісу облыс әкімдігі, Жетісу
облыстық дін істері басқармасының
Алғыс хаты мен және бағалы
сыйлығымен марапатталды. Осын-
дай марапаттарды Сарқан аудандық,
Қарабөгет ауылдық әкімдігінен де
алды. Тұрлыбай Тұрсынханұлы ай-
наласына мейірімді, сенімге ие және
жауапты азамат еді.

Ағамыздың жаны жәннатта, жатқан
жері жайлы болсын!

Алла Тағала рақымына бөлеп,
кеңшілігіне алсын!

**Байжан СЕЙІТҚҰЛ,
Қарабөгет ауылы.**

Жомарт ИГИМАН

Ақиқат жолы шырғалаң

"Кеселді болып бітеді,
Жақсыға біткен жақындар.
Жау жағадан алған күн,
Өздері иттей тақымдар".

Абай.

Жыр - бабам,
Сөзің дуалы,
Ақиқат жолы шырғалаң
Түсетін жанға шуағы,
Ғақлиянды жұрт тыңдаған.

Қазаққа біткен
Бас Ақын,
Заманның дертін айтыпсың
Телміріп көзін сататын,
Тоғышарлықты жау тұттың.

Қазынаң мирас еліңе,
Көкейге сақтап жиғаның.
Өлімді жеңіп,
Өзіңе,
Мәңгілік өмір сыйладың.

Сынақта не бір сыр бермей,
Жаныңның жасымағаны.
Таусылмас тірлікте мынау,
Адамның асыл арманы.

Жұлдызы жанса еліңнің,
Көңілдің көкке өрлегені,
Өрісі кеңіп көңілдің,
Көрешек шектелмегені.
Бақытың бағаланғаны,
Уақытың текке өлмегені

Жаныңның қартаймағаны,
Жүйкеңнің жұқармағаны.
Жастыққа жантаймағаның,
Қадамың тұсалмағаны.
Маңайың мамыражай болса,
Маңдайдың ұшар ма бағы?

Бұл өмірге келген жоқпыз бекер біз

Мол тарттың жырдың азабын,
Надандықпенен арбаса.
Ел болды бүгін
Қазағың,
Бөлінгендігі болмаса.

Аулақ сап шындық іргені,
Адалдықтан біз жаңылдық.
Халқыңның таппай жүргені,
Әділдік, бабам, әділдік...

Дүниеге шексіз құныққан,
Бай - манап бүгін мақтаулы.
Жақын деп сүйем қарыстан,
Көз көрді бұра тартқанды.

Сынақты сезіп алдағы,
Ел қамын жеген шерлі едің
Қажытпай, сірә, қоймады,
Қысқа ғұмырда көргенің.

Қоғамды көрдің
Кер кеткен,
Жауға бергісіз жақынды
Күшігің кеше қолда өскен.
Аямай тісін батырды.

Жекжатты көрдің
Жалғанда
Сынаптай сырғып тұратын,
Жағадан жауың алғанда,
Жабылып бірге ұратын.

Жаманды көрдің
Бейталап,
күйкі тірлікке көндіккен.
Жанашырларын жау санап,
Жаралған, сірә, ездіктен.

Ел - жұртпен бірге тынысың,
Адамды заман илеген.
Билерді көрдің,
Туысын,
қолпаштап төрге сүйреген.

Үмітін көптің сөндірмей,
Халқыңа анық жақты ісің.
Көңілің қалды,
Көрдің де,
түлкі заманның өккісін.

"Сырты абыз, іші желқабыз",
Жандарға жүрміз ұнамай.
Ертеңге үміт артамыз,
Өлеңнің пірі - ұлы Абай!

Жырласа,
Ақын жырласын,
Қазақтың мұңын толғадың.
Әлемге ортақ тұлғасың,
Шығыстан шыққан саңлағым!!!

Қасиеттім, киелім...

Ғұмыр кештің жан шуағың тарқамай,
Жарқыраттың көңілімнің көшесін.
Түзеп жүрдің қажымай да шаршамай,
Менің өмір - дәптерімнің қатесін.

Қайсарлығың сын сәттерде танылды,
Әкем өтті, ауыр жүкті көтердің.
Жетілді ұл - қыз, аямадың жаныңды,
Орындадың аманатын әкемнің.

Сенің дұға айым туса оңымнан,
Тілеуқорым, жоқтығың сан білінді.
Еркіндігім сөз ертті де соңымнан,
Еркелігім ауырлатты жүгінді.

Бейсауат сөз асырмадың басыңнан,
Біздер үшін бердің жиі құдайы
Жаның құштар болғандықтан
жасыңнан
Сөз - өнерді қастерледің шынайы.

Ірікпедің келген сөзді таңдайға,
Құп көріп ең қанатымды қомдаған
Жазуды Алла жазса дағы маңдайға,
Өзің едің бағытымды оңдаған.

Тік көтердің тағдырыңның сынағын,
Көкейімде қалды, анам, сан үлгің.
Балаларың бағыштайды құранын,
Жылуына зәру алақаныңның.

Сазы қалды өзің салған әуеннің,
Қазынамды бетпақ ажал тонаған.
Қандай сыйды дайындайды келер күн,
Демеп, жебеп жатырмысың, жан анам.

Неге біз?!

Періште боп дүниеге келеміз,
Пенде болып жер бесікке енеміз
Мәңгі ғұмыр сүретіндей бейқамбыз,
Неге біз?!

Жамандасақ тілге ерік береміз,
Жығылғанды тепкілейміз, көлеміз
Мейірімнен, қайырымнан жұрдаймыз,
Неге біз?!

Шетімізден менменсіген төреміз,
Сүрінгеннің кемшілігін тереміз
Бірте-бірте алыстаймыз жақыннан,
Неге біз?!

Жел сөздерге желігіміз, ереміз
Жалғандығын аңдамай - ақ сенеміз
Шалқаямыз шайтан кіріп араға,
Неге біз?!

Биіктерге жетпеген соң өреміз,
Қателессек өзгелерден көреміз,

Дәрменсізбіз мойындауға шындықты,
Неге біз?!

Не көрмедік тіршілікте екеуміз

Бесін өтті, кеш батпаған сияқты,
Жату қиын қыбырлатпай тұяқты
Жетпіс деген жасыңызға жетпей - ақ,
Көрілікке мойынсұну ұят - ты.

Бұл өмірге келген жоқпыз бекер біз,
Көрдік, жеңдік, өкінішсіз өтерміз.
Жеңер ме едік мақсат, мұрат болмаса,
Не көрмедік тіршілікте екеуміз.

Егделендік, ұшпайсың да қонбайсың,
Жылдарменен жарысасың, озбайсың.
Болмысымды сенен артық білер кім,
Желікбастау жылдарымды қазбайсың.

Көкке ұшпай қиял деген бір құсың,
Қияндарға жете алмай тұрмысың.
Бәйек болып балаға да, маған да,
Өбектейсің мен секілді тұңғышың.

Жақынды да, жатты сыйлап үлгеріп,
Жадырайсың шаңыраққа нұр беріп.
Бізді кейде алаңдатып қоясың,
Жиі - жиі денсаулығың сыр беріп.

Қажыма әлі, ескірме де көнерме,
Биіктейміз, қарамаймыз төменге.
Дертке шипа табылады,
Мен сенем,
"Сынық арба көп жүреді" дегенге.

Еліңмен бірге көктедің

Ізгілік құйған жаныңа.
Жер - Анаң мәңгі тұрағың.
Мың алғыс арай таңыңа,
Аямай төккен шуағың.
Жадырап жүрсең өмірде,
Жарқырап нұрлы шырағың.

Еліңмен бірге көгердің,
Еліңмен бірге көктедің.
Шаттыққа бірге бөлендің,
Мұң ішіп, қайғы шекпедің.
Бақыт қой білген адамға.
Мағыналы ғұмыр кешкенің.

Тәубе де, тәубе, жаңылма,
Жүректің соғып тұрғаны,
Жанашыр бар ғой жаныңда,
Дегенің болып тұрғаны.
Тағдырдың сыйы емес пе,
Жақсыны жолықтырғаны.

Бұл да бір дәулет білгенге,
Қаныңның тасымағаны.

●Сайын Мұратбеков -90

Қарапайым болады екен ұлылық

Алғаш Сізді көріп, аға, толқыдым,
Жақын тарттың таныс жандай
бұрыннан,
Туғаныммен кездескендей сол күні,
Сізге сәлем берейін деп бұрылғам.

Уақыт бөліп жөн - жобамды білдіңіз,
Сәлемімді қабыл алып тұра қап.
Әдебиет әлемінде үлгіңіз,
Оқырманды алғаны анық дуалап.

Өңгімеңіз тұнып тұрған жылылық,
Лайық еді қандайына жүлденің.
Қарапайым болады екен ұлылық,
Кейін талай жүздескенде білгенім.

Оқығанбыз қолдан - қолға ауысып,
"Жабайы алма" ағашы әлі саялы
Шақырады шипасы мол тау іші,
"Көмен тоғай " жапырағын жаяды.

Оқығанбыз бас алмастан беріліп,
Толқығанмын жүрегімнен жас тамып.
Бірге жүріп, бәрін бірге сезініп,
Ұйықтаушыедік"Жусаниісін" жастанып.

Кейіпкерің қарап тұрар қиылып,
Сіз арқылы әдемі әлем ашылды.
Ертегіге Аян болып ұйыдық,
Жақсы көрдік "Менің қарындасымды".

Жылдар өтті, заман мынау жасарды,
Ұмытылмай жеттің, аға, бұл күнге.
Жақсы көрдік Сізді туған Қапалды,
Сізді жақсы көрмеу, аға, мүмкін бе?!

Өткен күндер...

Жыл алмасты алға сүйреп көшімді,
Жоғалтқанын таппай көңіл өкінді.
Шекіссек те кетісуге қимайтын,
Іздеп жүрмін бала күнгі досымды.

Көңіліңнен көрінбейтін шөкім бұлт,
Емен - жарқын сыр ақтарып, көсілдік.
Жанымыз да тас тұмадай таза еді,
Бойымызда жоқ менмендік, кесірлік.

Бөліп өскен досым едің жоқ - барды,
Көріп өскен өшкен отты жаққанды.
Таласпадың біреулердің бағына,
Жаратпадың көлгір сөзді астарлы.

Сенсіз қарсы ап көңілсіздеу күзімді,
Көз алдымнан өткен күндер тізілді.
Достарым көп, арасынан солардың,
Көргім келді сенің жарқын жүзіңді.

Өкім ТАРАЗИ

1

Өз есімі Анар. Еді. Есуас деген дәреже берген – өз әкесі. Ол оқиға былай болған.

Әкесі, Дәукен, кеңес өкіметінің кезінде айтулы азаматтардың бірі еді. Үлкен бір аудан бұның ашса – алақанында, жұмса – жұмырығында. «Кімсің? Дәукеңмін!», «Оу, ағатай, үйге кіріңіз!», «Оу, ағатай, төрге шығыңыз!». Қайда барса, бұның орны төр. Жиналыс болса, Дәукең президиумда қонжиып отырғаны. Бір қуақы құрдасының шығарған өзіл-кекесіні бар. «Бізді Дәукең президиумда туған, о дүниенің президиумында да бұның алдын ала брондап қойған орны дайын!» дейді екен сол Сумұрын. Сумұрын деп ат қойып, өш алып жүрген – осы Дәукеннің өзі.

Сол қылжақбас құрдасы: «Кеңес өкіметі құрдымға кеткенде құс жастығын құшақтап, өкіріп-өкіріп жылаған бір-ақ адам болды, ол – менің құрдасым Дәукен байғұс!» депті.

Дәукеннің байғұс болып қалғаны рас. Бұл аянбай, шын беріліп, шын сеніп қызмет еткен партиясын бұның өзі бүгінде – ала жаздай доңғалағы майланбай, төрт доңғалағы төрт жаққа қисалаңдап, өлдім, ойбай, өлдім деп өкіріп бара жататын өгіз арбаға теңейтін, ал өзін-өзі ыңыршағы айналып, жүре алмай қалған сумұрын жауыр өгізге ұқсататын.

Бүгінде ғой, емін-еркін сөйлеп, партияны кекетіп, сол партияның өгізі болған осы өзін, Дәукенді, кекетіп-мұқатып отырғаны. Ол кезде, ол кезде болса кекету қайда! Кекету түгілі, солай ойлаудың өзі қиын еді ғой. Ой дейсің-ау, түсінде, түсінде ғана сондай сұмдықты көрсен – өзіңнің үстіңнен өзің арыз жазып берсем бе екен деп, мың ойланып, мың толғанып, сарсаңға түсер едің ғой, ей, Дәукен!

Сол Дәукен... Ол кезде бұны ешкім Дәукен деп айтпайтын. Дәукең дейтін. ДӨУКЕҢ! Сөз қадірін білмейтін адам бұл екі әріптің қитұрқысын қайдан білсін! Н әріпі мен Ң әріпінің айырмашылығы жер мен көктей! Солай ғой? Солай!

Бүгінде ғой, бүгінде, «Ей, Дәукен» дейтін болды кейбір нақұрыстар... Солардың бірі – анау, өзімнің шопырым болған Сумұрын! «Құлан құдыққа құласа, құлағында құрбақа ойнайды» деген сол! Әй, заман-ай, заман-ай!

Бүгінде сол Сумұрынның бұқакөз ұлы іскер атанып, коммерсант атанып, «Мерседес» мініп жүр. Сумұрын әкесіне «Тойота» әкеліп, сыйлап кетті. Сыйласын ғой, сыйласын. Менің оған іштарлығым жоқ. Мінсін! Шайқақтап жүрсін! Бірақ сол Сумұрын «Тойотамды жуамын» деп той жасайды. Тойына мені, мына (Мені!) шақырады. Мен, мен! Оның тойсымағында тамада боламын! Бұдан артық қорлық бар ма? Бардым. Басқарып бердім. Бірақ, бірақ, ішінде ит өліп жатады екен ондайда! Ой, заман-ай десеңші! Құм жиналып тас болған, құл жиналып бас болған заман-ай!

Менің деңгейімдегі партия-кеңес қызметкерлердің бәрі, алғашқы бір-екі жыл ел-жұрттан ұялып... өмір-тірлік майданына араласуға батылдары бармай жүрді ме, әлде... дайын асқа тік қасық болып, жатыпшер, ынжық болып қалған ба... әйтеуір қанталапайға бірден араласып кете алмады. Бірден араласып кете алмадық. Дәлірек айтсам, мен өзім бел шешіп кірісіп кете алмадым. Бәріміз хан көтеріп жүрген Дәукең еді ғой деп шақыратын шығар деген үміт те үзілмеген еді-ау... Сөйтсем, жарықтық Маркс па, әлде Энгельс пе айтқан: «Адам адамға

қасқыр болып шабатын капитализм» деген тажалға өзіміз сұранып, өзіміз жалынып келіп... гүмп етіп, сол тажалдың аяғын құшақтай құлаппыз ғой...

Енді, міне, Бүбіш байғұс жоқшылықтың қорлығына шыдай алмай, аһылап-үһілеп жүрді-жүрді де, екі аяқтан сал болып жатып қалды. Жалғыз ұлдың сиқы анау... Кетті. «Англияда жүрмін» деп бір хат жазды. «Америкада жүрмін» деп екі хат жазды. Сингапур, Гонконг деген жерден дұғай-дұғай сәлем жолдады. Содан үні өшті. Қайда жүрсе де, жер басып аман-есен жүрсе екен! Өзі де... Тілін трактордың шынжырымен матап сүйресен де бір ауыз сөз шықпайтын жарықтық еді. Қалың-қалың дәптерді алдына жайып қойып, анда-санда мұрнын терең бір тартып қойып, есеп-қисап шығарғаннан басқа қолынан түк келмейді ғой, түк келмейді. Өзімнен де бар. Партияның тапсырмасы деп шапқылап жүре беріппін, жүре беріппін. Маңдайымдағы жалғыз ұл Анарым аңырып далада қалыпты. Өке тәрбиесін көрмеген ұл бала мәңгіріп қалмай, қайтсін енді! Өзімнен! Бар пәле өзімнен!».

Дәукен күн сайын, апта сайын, ай сайын, жыл сайын осылай күңіренетін. Күңіренетін де жүретін.

Сөйтіп жүргенде...

2

Сөйтіп жүргенде Сумұрын ұлы Бұқакөз бұлардың бірнеше жылдан бері ашылмаған биілік ағаш қақпасын шикылдатып, ойбайлатып ашқызып («Ағатай! Біз сізді әдейі іздеп келдік!» деп жалынып-жалпайған соң, бұл қанша жылдан бері қаңсып тұрған қақпаны ашуға рұқсат берген), еңгезердей мәшине мінген екі жігіт бұның үйіне кіріп келсін.

Бүбіш оты сөнбеген танадай көзі мөлдіреп:

– Келіндер! Келіндер! Төрге озыңдар! – деген ниетін ыммен ғана білдіріп, оң қолының алақанын аша түсіп, төр жақты үнсіз нұсқап, ишарат білдірді. «Заманымыз дүрілдеп тұрған кезде қонақ шақыруға, қонақ күтуге құштар-ақ еді, жарықтығым! Енді қарашы! Мүсәпір болып отырысың!».

Бұқакөздің қасындағы аса ұқыпты киінген (қара костюм, әппақ қардай көйлек, қызғылт галстук) жігіттің түр-түсі таныс сияқты көрінді бұған. Дәукеннің сұқтана қарағанына қуанып кеткендей Сумұрын ұлы Бұқакөз (әкесіне Сумұрын деген, ұлына Бұқакөз деген есім берген Дәукеннің өзі еді) қипақтап, сәл-пәл үнсіз отырды да:

– Аға! – деп сөз бастады Бұқакөз. – Танып отырсыз ба? Тағы да мұқият, зерттей қараңызшы! Қараңызшы! – деп бастырмалатып кетті. Содан кейін насаттана, мәз болып: – Қараңыз. Қарап алыңыз! Бірақ бәрібір жыға танымайсыз! – деп қутындап қойды.

Бұл, шынында да, шырамытып отыр. Бірақ кім еді? Танитын тәрізді. Тап басып айта алмай отыр. Кім еді, Құдай-ау?! Өңі таныс қой, таныс.

– Жарайды! Сізбен әкем құрдас екен деп, мен танып кетпейін! Сүйінші беріңіз! Бұл жігіт сіздің Қыбырай еліндегі нағашыңыз Бердібектің кенжесі! Есімі Келдібек! – деді.

Дәукеннің миы шың ете қалды. Көзі қарауытып, басы айналды.

– Бә-ә-се! – деп, орнынан көтеріле берді. Көзінен жас шығып кеткеніне қысылып та үлгерді. – Бәсе деймін-ау! Бердібекті мен аға дейтін едім ғой! Бар болғаны екі-ақ жас үлкен болса да! Аздап анаңа да тартыпсың. Менің бірден таны-

май қалғаным сол екен, сол екен! Өкен Өзбекстанға көшіп кетпегенде, ол екеуіміз бір аулада өстік емес пе?! «Қазақстаннан көшпей-ақ қой, қасымда бол» деп қанша жалындым мен оған! Балаларымыз жат-бауыр болып кетеді деп айтпадым ба мен оған! Айтқамын мен оған! Енді, міне, бір-бірімізді әрең таныдық. Менің Анарым сенен төрт жас кіші еді ғой! Сен оны көрген емессің. Кәне, орныңнан тұршы! Қайта құшақтап амандасайын!

Дәукен Келдібекті құшақтап тұрғанда байқады, диванда отырған Бүбіштің кірпіксіз үлкен де ұялы көздерінен екі сала болып жас, көдімгі әйел адамға ғана тән мейірім жасы сорғалап, иегіне жетіп қалыпты.

– Сенің мамаң, сенің мамаң... менің ең жақын пәдрөшкем еді ғой... Саратайым аман ба, Саратайым? Сара қайда?

Ыстық көз жасымен жуылған ыстық қауышу жарты сағатқа созылды. Содан кейін амандық-есендік сұрасу, «анау інің бар еді ғой, анау қарындасың бар еді ғой; олар қайда?» деген сияқты сұрақ-жауаптарға және жарты сағат кетті. Содан кейін ғана Дәукен байқады: екі жігіт тықыршып, мазасызданып, әлдеқайда асығып отыр екен. Шәйге де, етке де қарайтын уақыттары жоқ секілді. Мал сою, қонақ болып қонып кету дегенге екеуі де шыр-пыр болды. Абыр-сабыр басылған кезде, екі жақтың да қуаныштан жарылып кете жаздаған жүректері орнына түскен кезде, Келдібек «Енді сен сөйле» дегендей белгі берді қасындағы серігіне.

Сонда Сумұрын ұлы Бұқакөз екі жанары майланып, ерекше шабыттанып отырып, сөз майын тамызып отырып, былай деді:

– Көке! – деп бастасын да, қызыл тілін жорғалата жөнелсін бір, жорғалата жөнелсін. Алыстан сермеп, жүректен тербеп, мына отырған досының ана тіліне шорқақтау екенін ескертіп, ол үшін кешірім сұрап алып, жосылтты бір дейсің, жосылтты.

«Құдды әкесі тәрізді шелектегі қара судан сапырып-сапырып сары май алатын алаяқтың өзі ғой мына судырақ!» деп түйіп қойды Дәукен. Ұзын сөздің қысқасы, Дәукеннің түсінгені, ұқпаны: бір аулада бірге өскен нағашы ағасы Бердібектің жағдайы жаман емес көрінеді, Таскент төңірегіндегі Қыбырайлар (қазақтың бір руы) сол кісінің ашса алақанында, жұмса жұмырығында екен! «Шекара ашылса, айыбымды арқалап барармын!» депті. «Әзірше, мына өзбек мәшинесін менің айыбымның өтеуі деп ала тұрсын! – депті. – Амандық болса «Ланд Крузер» деген судай жаңа жапонды апарып беріп, жиенімнен кешірім сұраймын!» депті.

Сонымен, не керек, дастархан жайылып, асығыс-үсігіс бір-екі пиала шәй ішіп, бұлар сыртқа шықса – аула ішінде өзбектің судай жаңа мәшинесі тұр! Еңгезердей-еңгезердей екі жігіт іліп, тағзым етіп, судай жаңа өзбек мәшиненің есігін айқара ашып:

– Көкө, көнеки, отырыңыз! Мінеки, кілтіңіз! Игілігіңізге мініңіз! – деді.

Ол екі жігіттің айтқаны рас дегендей Бұқакөз де басын шұлғып-шұлғып қойды:

– Көке! Тұлпарыңыз құтты болсын! – деп мәз болып тұр. Нағашы ағасының ұлын өзі тауып әкелгенін сездіріп қойғысы келгендей: – Өзіңізді папам екеуіміз ылғи мақтан тұтып отырамыз! – деп, аузынан шыққан лебізін нығыздап қойды.

Бұлар тілекшілер ғана, мәшинені сыйлап тұрған мен ғой дегендей, аса сенімді, қорытынды сөзді, маңғаздана тұрып, Келдібек өзі қорытты:

– Тапсырмаңызды орындадым деп па-

памнан сүйінші сұраймын, көке! Әлгінде айтқан уәдем – уәде: Астанаға барып келген соң, ең күшті мәшине «Ланд Крузерді» өзім, өз атымнан сыйлаймын! – деп тоқтады.

Ол жәй ғана сыпайыгершілік сөз ғой деп ойлаған Дәукен:

– Амандық болсын. Амандық болса, бәрі болады ғой! – деп басын шұлғи салды.

3

Бүбіш екеуі таң атқанша ұйықтай алмады. Ұйықтаймыз-ақ деп жатады. Ұйқы қашып кеткен, дөңбекшіп, аһылап-үһілеп, қайта тұрады. Шай қайнатып ішеді. Бердібек нағашысын еске алады. Сара құрбысын еске алады. Қайта жатады, қайта тұрады. Таң бозарып атқанда екеуі де қалай мүлгіп кеткенін білмеді. Әлдекім қақпа сыртындағы қоңырауды басып тұрса керек. Ол жарықтықтың, қоңырауды солай атайтын Дәукен, ол жарықтықтың дауысы қарлығып қалғалы қашан! Мыңқ-мыңқ етеді де, құмығып тынады. Киініп, шайынып, бастық болып тұрған кезінде қоқырайған бас киімнің астына сыймай қобырап тұратын бұйра шашты, бүгінде жуасып қалған сары-қошқыл шашты... жүре сипай салып, күңкілдеп, күбірлеп, барып, қақпаны ашса – Сумұрынның Бұқакөзі екен. Жымың-жымың етеді.

– Көке! – дейді. – Менің досым Келдібек гений ғой, гений! Маған түнімен ұрысты. «Сен, ақымақ, менің есіме неге салмадың?» деп. «Астанада тұратын Анарға неге барып келмеске» деп... «Дәукенді неге жалғыз баласына апарып келмеске» деп! «Дәукеңнің зейнетақысы қайбір мардымды дейсің! Өзіміз ұшаққа люкс белет алып, люкс қонақүйден люкс нөмір алып, әкесі мен баласын люкс ырыстанға апарып, бір жырғатып қайтпаймыз ба» деп! – Келдібек солай-солай көсіліп әрең тоқтады.

Сонымен, не керек, келесі күні түс әлетінде екі жігіт, бір зейнеткер ұшақтың трапынан түсіп келе жатты. Бұларды, Келдібек айтқандай, люкс мәшине күтіп тұр екен. Люкс мәшиненің шопыры кеше ғана Дәукенге өзбек мәшиненің кілтін тапсырған екі еңгезердің бірі екен. Екі еңгезердің екіншісі люкс көліктің артқы есігін айқара ашып, алдымен Дәукенді жайғастырды, содан соң Келдібек ызды-ып келіп орын тапты, шопырдың қасына Бұқакөз отырды. Содан соң ғана екі еңгезердің екіншісі өзі жеңіл қозғалып, лып етіп орналаса қойды. Орналаса қойды да:

– Поехали! – деп пәрмен берді.

Бұларды Астананың ең биік қонақ үйі күтіп тұр екен. Дәукеннің «күтіп тұр екен» дейтіні – бұлардың люксі тоқтар-тоқтамастан есік алдында тұрған люкс киімді люкс қызметкер тұра ұмтылып келіп, люкс мәшиненің жұмсақ есігін аша беріп:

– Қош келіңіздер! – деп айтып үлгерді.

Люкс қонақүйдің люкс нөмірі тым кең екен. «Үшеуіміз де осында жатармыз» деп қорытынды жасай бергенде... тым сыпайы нағашы Келдібек:

– Жиен аға, тамақтанып алайық... Зәуханаға барамыз ба? Өлде бәрін осында алдырайын ба? – деп ыздыып тұр. Кешегі келмеске кеткен өмірінде, талай-талай люкстерді көрген Дәукен бүгінгінің люксін де көрейін деген оймен:

– Ресторан! – деп әдейі акцентсіз тіл қатты. «Мыналар мені ауылдың жаман-жақыбай шалына айналдыра бастады-ау!» деп, іштей ширығып алды. Еңсесін көтеріп, қомданып қойды.

Ресторан да құлпырып тұр екен. Әсіресе төбесін айтсаңшы, төбесін! Көгілдір аспанның өзімен астасып тұр десе де болғандай. Ақырын-ақырын жылжып бара жатқан қара ала шабыр бұлттар тамсандырды бұны.

Өзінің дәурені жүріп тұрған кездегідей-ақ Дәукен ең қымбат коньяқтың бір шынысын тауысып, екіншісін ашқызды.

– Біздің заманымызда ең қымбат тағам – бифштекс деген болушы еді. Мыналарың ол бифштексті он орап алатын шығар! – деп бір қойды. Содан кейін Дәукен шын көсілді. Қызара бөртіп алып: – Мына... мына отырған Келдібектің әкесі

Бердібек екеуіміз не көрмедік! Не істемедік! — деп бастап, жас кездеріндегі хикаяттарын жыр ғып айтып отырды. Өзі айтып, өзі күледі, жарықтық. Анау екеуі бас шұлғып, жалған күліп отырғанын байқар емес. Сумұрын ұлы Бұқакөздің мазасызданып, қайта-қайта залдан шығып, қайта кіріп, Келдібектің құлағына әлдене деп сыбырлап, күбірлеп, иненің ұшында (бұл орыс тілінен алынған теңеу) отырғандай құты қашып, сырғанақтай берді.

Келдібек төртінші мәрте сыртқа шығып, қайтып келіп, құлағына сыбырлағанда, Келдібектің қабағы түйіліп, еңсесі түсіп кеткенін Дәукен байқады, бірақ мән бермеді. Күні өткен, қызығы ұмытылған заманының ешкімге керегі жоқ жырын жырлай берді, жырлай берді.

Сумұрын ұлы Бұқакөз бесінші мәрте сыртқа шығып, қайтып келіп, иығын қиқаң еткізіп, басын шайқаған кезде Келдібектің ұнжырғасы түсіп, қабағы түнеріп кетті. Жиен ағасының таусылмас жырын дөрөкілеу үнімен үзіп жіберіп:

— Жарайды, аға! Өңгіменіздің қалғанын нөмірге барып жалғайық! — деді.

«Нөмірге барып жалғайық» деуін дегенмен, бұны апандай бөлмеге кіргізіп жіберіп, өздері ғайып болды. Жарты сағаттай уақыт өткенде Сумұрын ұлы Бұқакөз, қолында екі шыны қымбат коньягі бар, минерал сулары бар, өңкендеп жетіп келді.

— Аға, кешіріңіз! Келдібекті үлкен бір бастық шақырып кетті. Мен де біраздан соң сонда барамын. Сізбен аздап отыра тұрайын, — деп мәймөңкеледі.

Аздап отыра тұрғанымен, әлденеге тықыршып мазасы кетті. Қолына ұстап отырған қалтафонына қайта-қайта қарайды. Бұл кекете ойлап қойды: «Бұны біреу іздесе — қоңырау шалады емес пе? Соны да білмей ме?!». Бір кезде қалтафоны қысқа ғана зың етті де, үні өшті. Сумұрын ұлы Бұқакөз шоқ басып алғандай орнынан атып тұрды.

— Ал, көке, мен кеттім! Бастық шақырып жатыр... — деді. Бұқа көзі мүлде ала-рып кеткен.

«Мені көкелеп алып келген мына екеудің әрекеті жұмбақ бола бастады ма, қалай?» деп, қысқа ғана ойлады да қойды. Дәукен ұзақ ойлай алмайтын. Бар өмірі, бар тірлігі терең де ұзақ ойлану деген қасиеттен жұрдай ғып тастаған еді. «Таң атсын. Анарды тауып алайын. Ар жағын көре жатармыз! Солай емес пе?» деп жаңа бөтелкенің тығынын өзі білетін, өзі дағдыланған әдіспен оп-оңай ашып алды да, әлдекімді кекеткендей, әлдекімді мұқатқандай жымыып, рүмкеге қол созды.

4

Қанша кеш жатса да, таңғы алтыда оянатын дағдысы. Оянды. Жуынды-шайынды. «Мына апандай екі бөлменің рә-ә-һәтін (рахат деген сөзді Дәукен солай айтатын) бір көрейін!» деп түйді қырма сақал кейіпкерім. Бұны Астанаға қоярда-қоймай алып келген екі жігіттен хабар-ошар болмаған соң, жарықтық, топырағың торқа болғыр кеңес өкіметінің кезіндегі дағдысы бойынша, электр шәйнекке шай қайнатып, асықпай-саспай отырып, тамақ жібітті. Шайдың алдынан, әрине, бір рүмкені қылғытып жіберген... Бірінші рүмке жетімсіреп қалмасын деп, оның қасына серігін жіберді. «Ер кезегі үшке дейін» деген мәтелді де ұмытқан жоқ. Біраздан кейін көңілденді. Тілбезер жалғады. Соңғы хабарды көрмейтін. Көре қалса, жыны келіп, ашуланып, қозып кететін. Сондықтан да өзі дағдыланған каналды тез тауып алып, әнші-бишілерді қызықтай бастады.

«Қызметің қай жерде?» деп бір мәрте бұл Анардан сұрағанда, ынжық неме: «Оны қайтесің, папа!» деп қылжақтап қойған. «Айтсаңшы-ей!» деп, бұл қадала түскенде, ұлы: «Бәрібір түсінбейсің, папа!» деп қашқақалтай берген. «Әй, күңкиген ұлым-ай, мәтімәтикә деген шимай-шатпақтан басыңды көтермейтін едің, ревизор шығарсың!» дегені бар бұның. Сонда Анар: «Сізге менің қызметім керек пе, өзім керекпін бе?» деп, жас кезіндегі Бүбіш сияқты жымысқылана жымыған. «Өкеге тартпай, анасына қарай қисайғанын қарашы, күшіктің!» деп бір қыжыртып қойғаны бар Дәукеннің. Сол есіне түсті. «Мейлі де, қатарынан қам қалмай, аман жүрсе болғаны. Тек қана, тезірек үйленіп, Бүбіш екеуімізге немере

сүйгізсе болғаны».

Сөйтіп, кейіф құрып отырғанда, люкс бөлменің есігін лақтыра ашып, Сумұрын ұлы Бұқакөз кіріп келсін. Кіріп келсін де, бұқа көзі алара түсіп, тершіп тұрған тәмпік мұрнын ақшыл кәстүмінің жеңімен бір сүртіп қойып:

— Киініңіз, көке! Жүріңіз, көке! Кеттік, көке! — деп бұны асықтыра бастады.

— Жау қуып келе ме сені? — деп мысқылдай, орнынан көтеріле берді бұл.

— Жау дейсіз-ау, көке, жаудан да жаман! Үлкен бастық күтіп отыр, кө-ө-кө-ө! — деп аптығып тұр Сумұрын ұлы Бұқакөз.

Бұны соншама асықтырып алып шыққанымен, Бердібек ұлы Келдібек асығыстық танытпады. Ол бұның қолынан бекем ұстап алып, нәрестедей жетелеп әкеліп, люкс мәшинеге отырғызды. Люкс мәшинеге отырғызып алып, әлдебір батырдың басынан ұшып кетіп, қара жерге құлап түскен дулыға тәрізді биинік дүкенге алып келді. Алып келді де, сол жетелеген қалпы екінші қабатқа көтерілді. Сол арада еркек адамдарға арналған киім сатылады екен, асықпай жүріп, Бердібек ұлы Келдібек өте қымбат костюм әперді Дәукенге.

— Бұның не? — деп еді бұл, Бердібек ұлы Келдібек, сәл қысыла тұрып:

— Бұл — нағашыңыздың тапсырмасы! — деді. — Ол кісі сізді тауып алғаныма жүд-дә риза! Амандық болса, биыл күзде өзім іздеп барамын деп отыр! — деп қысқа қайырды.

Қымбат костюм, қымбат көйлек, сықырлаған су жаңа туфли киген бұрынғы бастық, бүгінгі зейнеткер Дәукен, далада қалған қайқы қылыштай созылған биік үйдің алдында тұрыпты. Маңдайшасына қарап еді: ірі-ірі әріптермен «Уәзірияттар ғимараты» деп жазылыпты.

Бұлар салтанат сатысымен жоғары көтерілді. Ішке кірді. Магнит есіктің алдын кес-кестеп екі сақшы тұр екен.

— Қайда? — деді, қыз ба, әйел ме, әйтеуір сақшы.

— Біз Дәукен ұлы Анарға барамыз! — деп қатқыл тіл қатты Сумұрын ұлы Бұқакөз. — Ол кісі «Сағат үшке келіңіздер. Пропуск жазып қоямын» деген, — деп лыпылып ете қалды тағы да.

Әйел ме, әлде қыз ба, әйтеуір сақшы әлдебір дәптерді ашып, ұзақ үңілді. Содан соң кесіп айтты.

— Дауылбай ұлы Дәукен, Бердібек ұлы Келдібек, кіріңіз, — деп, дік-дік ете қалды, қыз ба, әйел ме, әйтеуір сақшы. Сумұрын ұлы Бұқакөздің онсыз да бадырақ жанары шарасынан шығып кете жаздады.

— Мен ше?

— Сіз тізімде көрсетілмеңіз! — деп кесіп тастады формасы өзіне жарасқан қыз ба, әйел ме, әйтеуір сақшы. Дәукен сөзге араласайын деп оқталып еді, Бердібек ұлы Келдібек бұның қолынан қатты ұстап алды да, жетектей жөнелді. Сол жетектеген қалпы, лифтіге отырғызды, сол жетектеген қалпы он бірінші қабатқа көтерілді, сол жетектеген қалпы үзүүн дәлізбен жүріп-жүріп келіп... «Төраға орынбасары Дауылбаев Анар Дәукенұлы» деген кабинеттің кіреберісіне бір-ақ тоқтауға мұрша берді.

— Анау байғұс қалып қойды ғой... — деп сенімсіздеу күбірлеп еді бұл, анау:

— Оны қайтесіз, аға, ол кейін... кейін... — деп, нағашыларына тән дөң мұрынын шиірді Бердібек ұлы Келдібек.

Ат шаптырым кіреберіс бөлмеде отырған өте қатты боянған ұзын сирақ қыз:

— Сіздер... — деп, орнынан көтеріле бергенде, биік есік серпіліп ашылып, іштен... биік те шидиген Дәукенұлы Анар шыға берді. Шыға берді де:

— Папа! — деп, жуан діңгекке оратылған шырмауықтай ирелендеп келіп бас салды. — Папа!

Өкесін әбден сағынған ба, қалай, Анар Дәукеннің қолынан жетектеп алып, ішке кіргізіп, дермантинмен қапталған қара есікті жауып алды. Аңырып тұрып қалған Келдібек, бастығы шыға келгенде қарғып тұрып, сілейіп қалған ұзын сираққа қарады, ұзын сирақ «Мен қайдан білейін» дегендей жұп-жұмыр иығын қиқаң еткізді де, орнына жайғаса берді. Ыңғайсыз жағдайда қалғанын сезген Келдібек амалсыз көп орындықтың біріне жамбастай жайғасты.

Қанша жылдан бері кездесудің сәті түспеген әкелі-балалы екеудің алғашқы тіл қатысуы ылғи бір одағай сөздер мен леп

белгі, сұрақ белгілерден тұрғандықтан, ол он-он бес минутты өткізіп жіберейік. Екі жақтың да екпіні басылып, екі жақ та сабасына түскен кезде әке жағы тез жібіді.

— Жарайды. Сағынған әке, сағынған ана не демейді, артық кетсем — түсін мені, — деп қымбат диванға жамбастай берді бурылбас.

— Түсіндіңіз ғой? Кешірдіңіз ғой? — деп ирелендеп келіп, «Маған осы да жетеді» дегендей, диванның құлар шетіне дүм ілді кірпібас.

Екеуінің де көңілі орнына түскен кезде, әке ұлына қадала қарап:

— Мынауың не, мынауың? — деп мынау апандай кабинетті оң қолымен құлаштай «сызып», меңзеп өтті. — Осы... өзі... мына сенің... мына сенің өз кабинетің бе?

Кірпібастың өзіне ғана жарасатын жаяу қылжағы бар еді, сол дағдысына салып:

— Немене, тым тар ма екен? — деді жымыып. — Министрімнің кабинеті бұдан үлкен емес...

— Министрің әлгі... анау ма? — Бурылбас ұлына риза көңілін жасырмай, министрдің аты-жөнін бұзбай атады. — Сол ғой?

— Иә. Сол!

— Оооо! Жаман орналаспапсың, жаман бала! — Содан кейін ғана бұны Астанаға алып келген екі жігіт есіне түсті. — Әлгі мені алып келген екі жігіт бар еді ғой? Олар неге кірмеген?

— Оларды мен кіргізбедім, — деп жымыды Анар. Барлық ата-анаға тән сын көз ұлының екі жағы суала бастағанын, екі көзі шүңірейіп, жанары бәсеңсіп қалғанын байқады. Байқады да, жүрегі мұздап сала берді.

— Күйің қашып кетіпті, әлі үйленбегенсің-ау, шамасы?

— Үйленетін болсам, мамам екеуіңіздің алдыңыздан өтер едім ғой. Кісәпір болып кеткен жоқ шығармын. Өз ақшама екі бөлме үй сатып алғанмын. Сонда тұрып жатырмын. Мамаң екеуіңізді сонда көшіріп алсам ба деген ниетім бар...

— Қой, ондай сөз айтпа! Келіннің қолына қарап отыратын Дәукен мен Бүбіш жоқ! Айтпа ондайды! Одан да тездетіп үйлен. Бүбіш екеуімізге немере сүйгіз! Вот в чем вопрос! — деп, бастық болып, төбесімен көк тіреп тұрған кездегі бір мәтелін көлденең тартты. Содан кейін, кенет өзгеріп, Астанаға қалай келгені, неге келгені есіне түсіп, қатуланып, біраз үндемей қалды да:

— Менің ТУҒАН НАҒАШЫМ саған таға болады. Соның туған ұлы — сенің де БАУЫРЫҢ. Соның саған бір болар-болмас ісі түсіп тұр екен. Өзің тәрізді екі зам қол қойыпты. Сенің қолың болса, министр қол қоямын депті. Сенің де зам екенінді мен қайдан білейін! ШТИРЛИЦ болып кеткен өзің ғой... Соған қолыңды қойып бере сал! Нең кетеді? Бауырың ғой! Маған «Ылаң Күрзі» деген судай жаңа мәшине мінігізем деп отыр!

Көңілденіп отырған әке балаға сондай қолқа салды. Бала түлкідей жымыып, жұмсақ үнмен жауап берді.

— Папа! — деді ол. — Қолқаңызға құлдық! — деді ол. — Әке бұйрығы — балаға заң! — деді ол. (Сол сәтте, сол бір қас қағым сәтте әке орнынан қопандап, ірі тістерін ақсита күліп үлгерді. Ұлына «бәсе!» деп айтпақшы еді...) — Әке бұйрығы балаға — заң! — деді ол тағы. — Бірақ әке сөзі мемлекет мүддесіне қарсы жүрмейді ғой! Солай емес пе, папа?! — деді ол. Жымыып, көзі күлімдеп отырып айтты ол.

Бұндайды күтпеген әке орнынан қарғып тұрсын, қарғып тұрсын да, ұлына төне қадалып:

— Не деп отырсың сен! — десін. — Есің дұрыс па? — десін. — Бүгінде екінің бірі... Екінің бірі деппін-ау, ысплош и рядом солай жасап жатқан жоқ па? — десін, ашу-ызаның бас білмейтін асауына мінген кезде ол орысшалап кететін, сол дағдысымен әлгі тіркесті қайта қайталады: — Ысплош и рядом солай емес пе?

— Солай екені — солай... — деп мойындады Анар. — Бірақ мен, және Англиядан, Франциядан, Голландиядан оқу бітіріп келген бес жігіт, ондай бассыздықтың тамырына балта шабамыз деп, бір-бірімізге ант берісіп келгенбіз... Так что, папа, сіздің нағашыңыз буынсыз жерге пышақ ұрмасын!

Сол сәтте ғой, сол сәтте, қас пен көздің арасындай сәтте, ашудың танкісіне мінген әкенің өз ұлына, жалғыз ұлына:

— Идиот! Есуас! — деп айқайлап жібергені. — Ол нағашым маған «Ылаң Күрзі» сыйлаймын деп сәлем айтып жіберген еді ғой... — Іле-шала: — Идиот-ау, есуасым-ау... — деп, үні жұмсарып, қымбат диванға сылқ етіп отыра кеткені...

— Рас, біз азбыз, әзірше азбыз. Бірақ бізді қорғайтын прокурорымыз бар.

— Прокурор дейді... есуас! Білеміз ғой прокурордың қандай болатынын...

— Сіз мені дұрыс түсінбедіңіз, папа...

Біздің прокурорымыз мынау... компьютер! — десін сонда жас бастық, отырған орнынан көтеріле беріп: — Осы! Осы бізді қорғайды, — десін қоразданып...

— Ойбұй, қарағым-ай... Шет елден оқу бітіріп келіп, ел қатарына қосылды ма деп жүрсем... «Айдағаның бес ешкі, ысқырығың жер жарадының» өзі екенсің ғой. Бесеуің бес шерткеннен қалмайсың ғой, қияли балам-ау! — деп күрсінді көпті көрген әккі қораз.

Жас қораз сасар емес. Орнынан көтеріліп, нық-нық басып жетіп барды да, компьютердің әлдебір тетіктерін басып-басып қалды.

— Келіңіз, көріңіз! Міне, ол «нағашыңыздың» қолында жүрген папка. Осыдан екі жыл бұрын, Қызылорда қаласында тұрғын үй саламыз деп, қыруар қаржы алған. Тұрғын үйдің шұңқырын да қазған... Содан кейін шет елге ақшаны аударып жіберіп, өзі ұшты-күйлі жоқ болып кеткен. Біз тапқан мәліметке қарағанда, ол бүгінде Сербияда жасырынып жүр. Бір деңіз. Одан кейін ол фирманы, атын өзгертіп, сіздің нағашыңыз өз қолына алды. Сіздің нағашыңыз Қазақ-қытай шекарасында жылмынып жүрді. Алғаш қатты байыды. Бірақ оның сенген құдайы істі болып, түрмеге түскен соң... енді Шымкент жақты шиырлап жүр. Бір өкініштісі, ол — сіздің нағашыңыздың үшінші ұлы екені рас!

Кәрі қораз алғаш, есінен адасқандай, біраз мәңгіріп отырып қалды. Бірақ өзін тез қолға алды. Келдібек аулаға әкеліп қойған су жаңа өзбек мәшине есіне түсті, «оны қойшы!» деп өзбек мәшинені көңіл төрінен сызып тастап, оның орнына «Ылаң Күрзіні» жайғастырды. «Біздің ауылда мәшине мініп жүргендер көп, жырытылып айырылады, ал «Ылаң Күрзі» мініп жүрген ешкім жоқ! Так, што...». Жалғыз ұлының жетесіздігін ойлап, қаны қайнап кетті.

— Сонда сен мына менің, Кеңес құлаған соң күресінде қалған әкеңнің, «Ылаң Күрзі» мініп, анау мүгедек болып қалған шешенді отырғызып, той-томалаққа «мен баяғы Дәукенмін!» деп барып жүргеніне қарсымысың? — деп кіжініп, орнынан атырынып тұрды. — Иттің итақайы солай байып жатқан жоқ па бүгінде?! Көріп жүрміз ғой бәрің! Есінде болсын, ел құлағы елу, ұрлықтың ізі сайрап жатады. Так што... Сен ондайды қой, дабай! Қол қойып бере сал! Нең кетеді!

Жас қораз тайсалар емес.

— Ұятты қайда қоямын, папа?! Ұятты?! Әлі де атырынып тұрған кәрі қораз:

— О-о-ой-бұұұй... —деп, жұмсақ диванға отыра кетті. — Әй, соқыр! Әй, идиот! Әй, есуас! Көзінді ашып, айналаңа қарасаңшы! Әй, көрсоқыр! Кругом ұрлық емес пе?! Сол індетті сен, мына мұрынбоқ, өзің сияқты анау бес молокосос тыймақ па! Өйдейт деген-ай! Өйдейт, Алпамысым-ай! Өйдейт, Исатай-Махамбетім-ай! Өйдейт, Төле би, Қазыбек би, Өйтеке биім-ай! Шілтиген күрескерім-ай! Біз бесеуіміз дейді! Анталап жүрген арамдардың қаншау екенін білесіңдер ме? Бәрінің мойнында гәлүстүк! Жылмыпп-жылмыпп отырған жоқ па тілбезердің төрінде? Әй, идиот! Әй, жетесіз! Әй, есуас! Сен сияқтыларды бір-ақ шертіп, жоқ қылып жіберіп жатқан жоқ па, ей, идиот? Ей, есуас!

Кәрі қораз жұмсақ диваннан қайтадан тұрып кетіп, жас қоразды шоқып тастардай, таптап тастардай қасына жетіп барғанын өзі де байқамай қалған екен. Есін енді жиып қараса, бала қораздың абыржып-сасар түрі жоқ, ыржиып күліп отыр... өзіне жараспайтын аумақты жұмсақ қызмет орындығында.

— Еше ыржиып күледі мынау есуас! Мынау идиот! — деп кәрі қораз сылқ етіп диванға отыра кетті. Отыра кетті де, өзі де ыржиып күліп жіберді.

— Дәсібидения, «Ылаңды Күрзі!» — деп тоқтады.

Бірақ УАҚЫТ тоқтаған жоқ, әрине.

Тоқтамайды да.

Нұрғали Көпесбайұлы 1925 жылы 25 тамызда Сарқан ауданындағы Аманбұлақ ауылында, кейінгі «Қызыләскер» колхозында дүниеге келіп, от пен оқтың, аяз бен аштықтың зардаптарын бастан кешіп, көзбен көрген аға буын өкілі. Биыл ұрпақтары әкесінің кітабының тұсаукесерін өткізіп, еске алу асын беруді қолға алуда.

«Біздің ауылдың орналасқан жерін «Аманбұлақ» деп атайды. Солтүстігін Алмалы тауы, оңтүстігін асқар Алатау қоршап тұр. Осы қоршаудағы жазық жерде «Жамантеректі», Екіаша елді мекендерімен қатар біздің ауыл қоныстанған,-деп жазады майдангер.

Алмалы тауы теріскей жағындағы жазықтан қарағандағы айналасы 50-60 шақырымға созылатын асқар Алатаудың перзенті сияқты. Табиғат бұл тауға әсемдікпен бірге қазынасын сыйлаған. «Алмалы» деген атына сай жабайы алма өспейтін бірде бір сай-саласы жоқ. Алатаудан Теректі, Жамантеректі өзеншелері Алмалының тұма көздерінен құралып, тау ішінен «Дәуіталы» бұлағы батысқа, теріскейінен «Шолақбұлақ», «Ұзынбұлақ» болып ағып Лепсі өзеніне қосылады. Үстіңгі оңтүстік тұма көздерінен құралып, «Аманбұлақ» деп аталатын бұлақ көздеріне қосылады. Осы Аманбұлақты жағалай отырған ауылда ес жиып, өмірге көзқарасы айқындалған аға буын өкілінің бұл жазбасы өткеннің ақиқатын білемін деген адамға таптырмас олжа.

Осынау құнарлы өлкеге патшалық Ресейдің қолдауымен келген келімсектер жергілікті қазақтарды ығыстырып, сол жерге егін салып, шөп шабуға кіріседі. Үйлерінің іргесінен бау-бақша сала бастайды. Бұрын қара жердің қайтарымын көрмегендіктен жергілікті қазақтар егін шаруашылығына мойындары жар бермеді де, жылдан жылға қонданып бара жатқан кулактарға жалға жүріп, күнкөрісін айырып отырды. Шөп жеп күн көрмей -ақ қояйық деп үйреншікті малдан айырылғысы келмеді. Егістікке арналған құрал-саймандарды өздері жасап алған мұжықтардың уақыт өте келе жілігіне май жүгіріп, адам жалдайтын байлыққа кенеледі.

Төңкерістен кейін ауылдағы екі молдадан ескіше оқып, оқу-білімге қанаттанған жастар ауылы аралас, қойы қоралас орыстың да тілін меңгеріпалады. «Аманбұлақ» ауылынан Қожабек Мысықбаев, Қасымбек Шоқанов, Оразбек-Жәнібек Бектасовтар, Құрмаш Биялаев, Тауырза Қосаев, Абдрахмановтар, Жақиянов, Сапарғали-Молдағали Рымбаевтар, Есбол Жаңабаев, Мұқан Нұрпейісов сияқты жастар жаңа дәуірдің тынысын сезініп, белсенді өмірге араласады. Шуткин, Кужешкин, Коломеецев, Вдовитченко, Гондоренко секілді орыс жастары да қазақшаны өз тіліндей меңгеріп, жаңа дәуірдің лебін сездіріп жүреді.

1925 жылдары үстем тап билігі жойылып, кедейлер мойынсерік, қосшы ұйымдастыра бастады. 1928-29 жылдары байлар кәмпескеленіп, жер ауды. Азық қорының сарқылып бара жатқандығы сезіліп, 1930 жылдан бастап ел аштық құрсауында қалды. Шаш ал десе бас алатын саяси соқыр өкілдер, белсенділер ең ақырғы дәнінді сыпырып

Жуырда Ұлы Отан соғысының ардагері, «Қызыл жұлдыз» I дәрежелі Ұлы Отан соғысы ордендерінің, «Ерлігі үшін» медалінің иегері Нұрғали Көпесбайұлының «Өмір өткелдері» атты кітабы «Ербол-Али» баспасынан жарық көрді. Бұл кітаптың маңыздылығы - қиын кезеңді бастан өткерген кейіпкердің өзі жазған шығармаларының арада қаншама жылдар өткен соң жарық көруі. Тірлігінде соңына қалдырған деректі хикаятын марқұмның ұрпақтары жинақтап, іріктеп, естеліктерін, әңгімелерін, өлең-жырларын оқырмандар назарына ұсынды.

Шығарма арқауы - ШЫНДЫҚ

алып "өкіметке бермесең - халық жауысың" деп онсыз да үрерге иті, сығарға биті болмай отырған қалың елді қан қақсатты. Тағы да өлгені өліп, өлмегені шетел асқан қазақ трагедиясы шарықтау шегіне жетті.

Өмірдің небір қиындығын көрген 60 үйлі кедей отбасы үшін колхоз ұйымдастырудың алғашқы қадамы ауыр болғанын Нұрғали Көпесбайұлы жеріне жеткізіп жазады.

-Қалың ел зұлмат аштықпен арпалысып жүргенде жоғарғы жақтан көмек келе бастады. Ең алдымен мал жемдеу үшін жымық, дәні қабығымен аралас шекілдеуік сынды ұсақ жем келді. Мұны отбасы мүшелерінің санына қарай бөліп бере бастады. Осыны уатып, қуырып, қабығымен ұндап жейміз. Бұл кәдімгі майлы тамақ бола бастады. Сұлы-арпа дәндері жеткізіліп, бөліп беріле бастаған соң ел есін жинады. Осындай аштық сынды тілсіз жауға қарсы қарусыз шығып жеңе білген ата-бабаларын келешек ұрпақ естен шығармаса дейміз,-деп жазыпты көзкөргенін қаламгер.

1933-34 жылдары аудан орталығынан комиссия шығып, жер жағдайына қарай бұл өңірде "Қызыл әскер", "Ворошилов", "Партизан", "Новая жизнь", "Красный Путилович" атты 5 колхоз құрылады. Алғашқы ұйымдасқан колхоз құрылысы кітаптан оқығандай оңай құрыла салмапты. Оның қайғысы мен қасіреті, бораны мен аязы, тоқырауы мен өрлеуі, қилы-қилы кезеңдері алмасып өтіп жатқанын кітап авторы нақты мысалдармен байыпты баяндап береді. Сауатсыздықты жою, мектеп ашу ісінің белең алғандығын да оқырмандарға жеткізеді.

-Өстіп жаңа өркендеп келе жатқан колхозымызда халық жаулары бар екен деген өсек тарады. Ең алғашқы колхоз басқармасы Есбол Жаңабаев, колхозшылар Қамза Қарасаев, Қайырбек Жиынбаев, Ақаш Тойшыбеков, Молдахмет Мұқынов, Ахметжан Жәкебаев деген саясаттың иісі мұрнына бармаған жалаңаяқ кедейлер 1940 жылы «Халық жауы» деген жаламен айдалып кете барды. Осылардың кейбіреулері 10-15 жылдан кейін келді, бірқатары келмеске кетті. Оларды кімнің көрсеткенін, кімнің қырсығынан кеткенін біздер біле бермейміз,-деп қынжылысын

жасыра алмайды Нұрғали ағамыз.

1941 жылы соғыс басталғанда жастар жағы жаппай әскер қатарына Отан қорғауға шақырыла бастады. Маңдайалды жұмыскер жігіттер топтымен майданға жөнелтіліп жатты. Ауылда боздаған ата-ана, жас жары мен жас бала шырылдап қала берді.

1942 жылдың басында Нұрғали Көпесбайұлының туған бауыры Мұқан майданға алыныпты. Ең соңғы хатында "Сталинград үшін шайқасудамыз" деп жазған ол сол майданда ерлікпен қаза тауыпты.

-1942 жылдың тамыз айынан бастап 1924-25 жылғы туғандарды жинады. Мен ол кезде 17 жаста едім. Майданнан жеңіл жаралы болып қайтқан, бұрын әскери дайындықтан өткен сержанттар аудандық әскери комиссариаттың бұйрығымен бір айлық дайындықтан өткізді. Бұл бізге жақсы болды, соғысқа барар алдында соғыс тәсілдерімен танысуға, қаруды пайдаланудың жөнін білуге мүмкіндік туды. Әскери тәртіп туралы мағлұмат алдық, әскерше жүріп-тұруды үйрендік,-деп жазады майдангер.

Соғыстан кейінгі есеп бойынша 60 үйлі ауылдан 132-ден астам адам соғысқа қатысып, 80 адам майданнан оралмай, соғыс даласында ерлікпен қаза тауыпты. 11-12 адам жаралы болып оралған, қалғандары сау-саламат еңбек майданына араласыпты.

Өлім мен өмір күресіне аттанған жастар Молалы станциясына дейін жаяу келіп, пешенесіне бұйырған майданға пойызбен жолға шығады. Курстан өтіп, кіші сержант Көпесбаев болып майданға аттанған ол нағыз шындалған майдангер болып қалыптасады. Старая Русь қаласында автоматшылар ротасында расчеттың бөлімше командирі болып, жаумен бетпе-бет шайқасып, мергендігімен танылады. Жаралы болып, жазылып, қайтадан қаруластарының қатарына қосылып, Псков-Остров бағытындағы орманды алқапта тағы да жаумен қақтығысқа қатысады. Рига қаласы үшін болған шайқаста ауыр жараланып, саптан шығады.

-Соғыстан кейін осы өңірдегі 5 колхоздан ұйымдасып іріленген бір колхоз қайта құрылды да «Семиречье» деген атау алды. Қазіргі есеп

бойынша осы «Семиречье» колхозынан 300-400-ден астам азаматтар соғыс даласында ерлікпен қаза тауыпты. Соның ішінде менің туып-өскен колхозым – Қызыләскерден 82 адам шейіт болып оралмапты,-деп соғыс қасіретін жеткізеді майдангер.

Тағдырымен тайталасып жүріп, II дәрежелі мүгедек болса да еңбектен қалмай соңына жарқын із қалдырған Нұрғали Көпесбаев 1996 жылы Сарқан қаласында дүниеден өтті.

Майдангердің оқ пен оттың ортасындағы ерлігі ескерусіз қалмапты. «Қызыл жұлдыз», «Ұлы Отан соғысы» ордендерімен, «Ерлігі үшін», «Жауынгерлік еңбегі үшін», «Германияны жеңгені үшін» медалдарымен және Жеңіс мерекелерінің қарсаңында мерекелік медальдармен марапатталыпты.

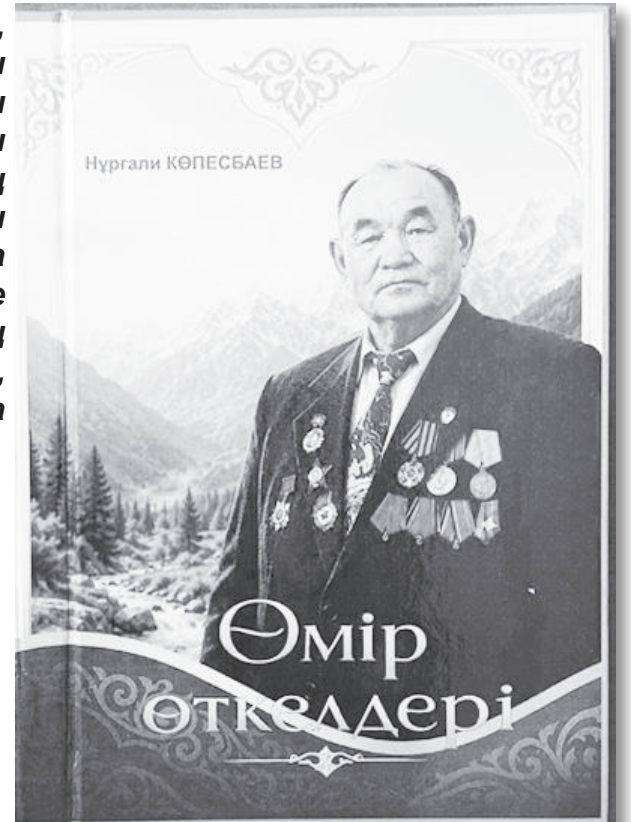
-Үйіміздің маңдайшасында ұдайы «Қызыл жұлдыз» ілініп тұратын, бұл майдангердің үйі деп жерлестеріміз құрмет тұтатын,-деп еске алады майдангердің перзенті Жәмиля Нұрғалиқызы.

Ауылға абыройлы оралып, мүгедектігіне қарамастан еңбек майданына араласып, соғыстан соң тағдыр қосқан зайыбы Қырмызы Ерғалиева екеуі 8 баланы дүниеге әкеліпті. Балалары Қазтай, Жәмиля, Күләш, Мәзтай, Қантай, Наталья, Бақытжамал, Марат өмірден өз жолдарын тауып, жоғарғы және арнаулы білім алды, ата-ана жолын жалғастырды.

Бастапқыда Қызыләскер ауылында ауыл кеңес хатшысы, Қызыләскер таратылып, Екіашаға қосылған соң жаңа қоныста ферма меңгерушісі қызметін атқарған Нұрғали Көпесбайұлы кейіннен Сарқан қаласына көшіп келген соң қоғамдық жұмыстардың бел ортасында жүріпті. Аудандық, облыстық газеттердің штаттан тыс тілшісі, ардагерлер кеңесінің мүшесі Нұрғали ағамыз жас ұрпақ алдында патриотизмге, достыққа тәрбиелейтін естеліктер айтып, тағылымды әңгімелерімен, ойлы өлеңдерімен жұрт жадында қалғаны анық.

Ерлік ескірмейді. Оның айғағын Нұрғали Көпесбайұлының «Өмір өткелдері» атты кітабын оқығандар айқын сезінеді.

Жомарт ИГІМАН.

Шипа ордасы жаңарады

Балқаш көліне жақын орналасқан Лепсі ауылындағы аурухана, тек өз тұрғындарына ғана емес, айналасындағы бірнеше елді мекенге медициналық қызмет көрсетеді. Олардың қатарында Көкжиде, Көктерек, Мұқан Төлебаев ауылдары мен алты теміржол разъезі бар. Кейбір елді мекендердің арақашықтығы ондаған шақырымды құрайды. Мәселен, Қаратас стансысы мен Лепсі ауылының арасы 70 шақырым болса, Мұқан Төлебаев ауылынан орталыққа дейінгі жол 56 шақырымға созылады. Осындай қашықтықтарды еңсеріп келетін тұрғындар үшін Лепсі ауруханасы – алғашқы әрі негізгі медициналық көмек көрсететін мекеме. Сондықтан бұл жердегі әрбір жаңалық, әрбір өзгеріс мыңдаған адамның игілігіне бағытталған деуге болады.

Аурухана меңгерушісі Жанар Мусина осыны ерекше атап өтті.

– Біз тек Лепсі ауылының тұрғындарына ғана емес, бірнеше елді мекеннің халқына қызмет көрсетеміз. Шалғай ауылдар мен разъездерден келетін науқас көп. Сондықтан медициналық көмектің сапалы әрі қолжетімді болуы – біздің басты міндетіміз, – дейді ол.

Бүгінде ауруханада 31 қызметкер еңбек етеді. Дәрігерлер, орта буын медицина қызметкерлері, кіші буын мамандары тәулік бойы тұрғындарға қызмет көрсетуде. Сонымен қатар мекеменің қарамағында екі «Жедел жәрдем» автокөлігі бар. Бұл шалғай ауылдарға дер кезінде жетуге, ауыр науқастарды тасымалдауға және шұғыл көмек көрсетуге үлкен мүмкіндік береді.

Лепсі ауруханасының ғимараты соңғы рет 2009 жылы ағымдағы жөндеуден өткен. Арада өткен жылдар ғимараттың инженерлік жүйелерін де, ішкі құрылымын да жаңартуды қажет етті. Биыл көптен күткен күрделі жөндеу басталып, құрылыс жұмыстары қарқынды жүргізілуде.

Қазір құрылыс алаңында 41 адам еңбек етуде. Ғимараттың ішкі бөліктері

Шалғайдағы ауыл үшін аурухана – адам өміріне шараша түсетін, үміт сыйлайтын, тұрғындардың денсаулығын қорғайтын маңызды әлеуметтік нысан. Әсіресе аудан орталығынан қашық орналасқан елді мекендерде медициналық мекеменің жағдайы мен мүмкіндігі халықтың өмір сапасына тікелей әсер етеді. Сондықтан бүгінгі күні Сарқан ауданының Лепсі ауылдық ауруханасында жүргізіліп жатқан күрделі жөндеу жұмыстарының маңызы ерекше.

қайта жоспарланып, су және жылу жүйелері толық жаңартылып жатыр.

Ең бастысы – тұрғындардың денсаулығына тікелей әсер ететін бөлімдердің орналасуы қайта қаралған.

Жанар Мусина мұның барлығы ең алдымен науқастардың қауіпсіздігі үшін жасалып жатқанын айтады.

– Бұрын операциялық бөлім екінші қабатта орналасқан еді. Ауыр халдегі немесе жол апатынан жарақат алып түскен адамдарды жоғары қабатқа көтеру өте қиын болатын. Сондықтан операциялық блокты бірінші қабатқа көшіріп жатырмыз. Бұл – науқасқа да, дәрігерлерге де әлдеқайда қолайлы, – дейді аурухана басшысы. Дәл осындай өзгеріс рентген

кабинетіне де енгізілген.

– Сынықпен немесе ауыр жарақатпен келген адамды екінші қабатқа көтерудің қаншалықты қиын екенін бәрі түсінеді. Сондықтан рентген кабинетін де бірінші қабатқа орналастырылып жатыр. Бұл уақытты үнемдеп қана қоймай, науқастың жағдайын одан әрі ауырлатпауға мүмкіндік береді, – дейді Жанар Мусина.

Күрделі жөндеу тек ғимараттың ішкі бөлігін жаңартумен шектелмейді. Құрылыс аяқталған соң аурухананың сыртқы келбеті де толық өзгереді. Участке басшысы Жандос Тұрсынханның айтуынша, ішкі қабырғалардың барлығы жаңадан салынып жатыр.

– Қабырғаның барлығын ауыстырдық.

Жұмыс аяқталғаннан кейін мекеме ауласы толық абаттандырылады. Ағаштар мен гүлдер отырғызылады, жаңа қоршау салынады. Тұрғындар жаңарған, заман талабына сай аурухананы пайдаланатын болады, – дейді ол.

Жоба екі кезең бойынша жүзеге асырылуда. Биыл күрделі жөндеуге 350 миллион теңге қарастырылса, келесі жылға 530 миллион теңге бөлу жоспарланған.

– Қажетті қаржы толық әрі уақытында бөлінсе, жұмысты жоспарланған мерзімнен де ертерек аяқтауға мүмкіндік бар, – дейді құрылысшылар.

Лепсі ауылдық ауруханасы – 10 орынды стационары бар медициналық мекеме. Мұнда науқастар ем қабылдайтын палаталармен қатар асхана да жұмыс істейді. Жөндеу аяқталғаннан кейін емделушілер үшін жайлы жағдай жасалып, медицина қызметкерлерінің еңбек етуіне қолайлы орта қалыптасады.

Лепсі – Балқаш көлінің жағасында орналасқандықтан, жаз мезгілінде мұнда демалушылардың қарасы көбейеді. Соған сәйкес төтенше жағдайлар да жиілейді. Жол-көлік оқиғалары, биіктен құлау, түрлі жарақат, судағы оқыс оқиғалар мен жылан шағу сияқты жағдайлар жиі тіркеледі. Осыған байланысты жаз айларында аурухана қосымша мамандармен күшейтіледі.

– Жаз кезінде жарақатпен келетін науқастар көбейеді. Сондықтан осы маусымда ауданнан қосымша травматолог пен хирург жіберіледі. Бұл жедел медициналық көмекті кешіктірмей көрсетуге мүмкіндік береді, – дейді Жанар Мусина.

Мемлекет басшысы ауылдық денсаулық сақтау жүйесін жаңғыртуға ерекше назар аударып келеді. Соның нәтижесінде бүгінде шалғайдағы ауылдардың медицинасы жаңа деңгейге көтерілуде. Лепсі ауруханасындағы күрделі жөндеу – сол игі бастамалардың нақты жемісі.

Гүлжан ТҰРСЫН.
"Жетісу" газеті.

ӘР БАЛА - МЕКТЕПКЕ БАРУҒА ЛАЙЫҚТЫ

Жақсылық жасап жарысайық! Жақсылық жасау үшін бай болудың қажеті жоқ. Кейде бір дәптер, бір қалам, бір мектеп сөмкесі немесе жылы жүректен шыққан жанашырлық бір баланың жүзіндегі күлкіні қайтара алады. Сол күлкі – біздің ең үлкен марапатымыз.

Жаңа оқу жылы жақындаған сайын мыңдаған бала мектепке деген сағынышпен дайындалса, кейбір бүлдіршіндер жаңа киім мен оқу құралдарын ала алмай, ата-анасының алаңдаушылығын үнсіз бөліседі. Баланың арманы материалдық қиындықтың көлеңкесінде қалмауы тиіс. Өйткені әр бала – мектепке баруға лайықты! Әр бала – білім алуға лайықты! Әр бала – бақытты балалық шаққа лайықты!

Осы мақсатта елімізде дәстүрлі «Мектепке жол» республикалық қайырымдылық акциясы басталды. Бұл – жай ғана акция емес. Бұл – жүректен жүрекке жететін ізгілік көпірі, қоғамды мейірім мен жанашырлыққа үндейтін үлкен қозғалыс.

Бүгін сіздің жасаған бір игі ісіңіз ертең бір баланың үлкен арманына жол ашуы мүмкін. Бәлкім, сіз сыйлаған мектеп сөмкесін арқалаған бала ертең елге қызмет ететін ұстаз, дәрігер, инженер немесе ғалым болып өсер. Ұлы істердің бастауы – кішкентай жақсылықтардан басталады.

Сондықтан барша кәсіпкерлерді, мекеме ұжымдарын, мектеп түлектерін, ауыл азаматтарын және қайырымды жандарды осы игі іске атсалысуға шақырамыз. Жақсылықтың өлшемі оның көлемінде емес, шынайылығында.

«Жетісу орта мектебі мектепке дейінгі шағын орталығымен» коммуналдық мемлекеттік мекемесі де «Мектепке жол» акциясы аясында әлеуметтік қолдауды қажет ететін оқушыларға көмек көрсету жұмыстарын ұйымдастыруда. Біз барлық жанашыр азаматтарды осы қайырымдылық шарасына белсенді қатысуға шақырамыз. Байланыс нөмірі 8 (705)429-72-98

Бүгін бір балаға қуаныш сыйлаңыз. Оның мектепке сеніммен қадам басуына себепші болыңыз. Себебі баланың қуанышы – елдің қуанышы, ал білімді ұрпақ – Қазақстанның жарқын болашағы.

Ендіше, жақсылық жасап жарысайық! Бір баланың жүрегіне үміт сыйлайық. Себебі әр бала – мектепке баруға лайықты!

Ж.АХАНОВА,
әлеуметтік педагог.

БІЛІМГЕ ТЕН МҮМКІНДІК

Елімізде мектеп жасындағы балаларды оқумен толық қамту және әлеуметтік жағынан аз қамтылған отбасыларға қолдау көрсету мақсатында дәстүрлі «Мектепке жол» республикалық қайырымдылық акциясы басталды. Шара 1 тамыз бен 30 қыркүйек аралығында жалғасады.

Бүгінде қолдауға мұқтаж балалардың тізімі жасақталып, акцияны ұйымдастыру жұмыстары бекітілген жоспарға сәйкес жүргізілуде.

Халықты ақпараттандыру мақсатында көрнекті жерлерде арнайы билборд, баннерлер мен жарнамалық плакаттар орнатылып, білім беру мекемеміздің әлеуметтік желілерінде белсенді насихат жұмыстары жүргізілуде.

Сонымен қатар, аудандық әкімдіктің ұйытқы болуымен көпшілік жерлерде мектеп тауарларын төмендетілген бағамен ұсынатын қайырымдылық жәрмеңкелерінің де көмегі айтарлықтай.

«Мектепке жол» акциясы тек материалдық көмек көрсетумен шектелмейді.

Ол – мейірімділік пен жанашырлықты, өзара қолдау мен жауапкершілікті дәріптейтін игі іс. Бір адамның жасаған жақсылығы бір баланың болашаққа деген сенімін арттырып, жаңа оқу жылын қуанышпен қарсы алуына себеп болады.

Балалардың жүзіндегі қуаныш – қоғамның жанашырлығының айқын көрінісі. Сондықтан барша тұрғындарды, кәсіпкерлерді және қайырымды жандарды осы игі бастамаға белсенді қатысуға шақырамыз. Бірлесе жасаған әрбір игі іс – өскелең ұрпақтың жарқын болашағына қосылған үлес.

А.СЫДЫКОВА,
Екіаша орта мектебінің әлеуметтік педагогы.

ОРМАНДЫ ӨРТТЕН ҚОРҒАУ- әрбіріміздің міндетіміз

Орман және дала өрттерінің алдын алу. Күн жылынып, демалыс маусымы басталғанда табиғат аясына шығушылар саны артады. Алайда, адамдардың салғырттығы мен қауіпсіздік ережелерін сақтамауы орны толмас табиғи апаттарға — орман және дала өрттеріне әкеп соғуы мүмкін.

Өрттің негізгі себептері. Статистика бойынша, табиғи өрттердің 90%-ына адам факторы себеп болады: Сөндірілмеген от немесе темекі тұқылы; Ауылшаруашылық алқаптарындағы құрғақ шөпті жағу; Орман алқаптарында шыны сынықтарын қалдыру (олар линза әсерін беріп, өрт тұтандыруы мүмкін); Көлік құралдарының пайдаланылған газдарынан шыққан ұшқындар.

Қауіпсіздік талаптары: Не істеуге болмайды? Өрт қаупі бар кезеңде келесі іс-әрекеттерге қатаң тыйым салынады: Қылқан жапырақты жас ормандарда, зақымдалған орман учаскелерінде және ағаш шатырларының астында от жағуға. Жанып тұрған сіріңке мен темекі тұқылын тастауға. Майланған немесе жанармай сіңген материалдарды орман ішінде қалдыруға. Шыны бөтелкелер мен сынықтарды тастауға.

Өрт анықталған жағдайдағы іс-қимылдар: Егер сіз кішігірім өрт ошағын байқасаңыз, оны өз бетіңізше сөндіруге тырысыңыз; Отты жасыл бұтақтармен ұрып, су сеуіп немесе топырақпен көміп сөндіруге болады. Егер өрт беті қайтпаса, дереу қауіпсіз жерге (өзенге, ашық алаңға) қарай, желге қарсы бағытта шығыңыз. Кідірместен «101» немесе «112» нөмірлеріне хабарласып, өрттің орнын нақты айтыңыз.

Маңызды: Өрт қауіпсіздігі ережелерін бұзғаны үшін Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексіне сәйкес айыппұлдар қарастырылған.

Табиғат — ортақ үйіміз. Оны өрттен қорғау әрбір азаматтың міндеті. Абай болыңыз, сіздің бір ғана қателігіңіз мындаған гектар орман мен ондағы жан-жануарлардың жойылуына себеп болуы мүмкін.

Е.ҚҰРМАНҒАЛИЕВ,

Бөрлітөбе ОШКММ-нің Көкжиде орманшылығының орманшысы.

Ең құнды табиғи байлықтың бірі

Бұл біздің планетамыздың өкпесі. Оттегінің 60%-ға жуығын жер атмосферасына жеткізеді. Орманның бір гектары 24 кг көмір қышқылын тұтынады, оны 5 мың адам дем шығарады. Бір жылда бір гектар орман 50-70 тонна шаңды сүзеді. Орман - халық шаруашылығының барлық дерлік салалары шикізат алатын жер қоймасы.

Орманның жауы - өрт! Табиғат жасаған немесе адам көп жылдар бойы отырғызған нәрсенің бәрі бірнеше сағаттың ішінде жойылуы мүмкін. Орман өрті қорқынышты. Ағаштарды жояды, құстарға ұя салатын жер жоқ, аңдар кетеді. Орман өрті дүлей зілзала деп аталады. Өрттердің көпшілігі адамның кінәсінен болады.

Негізгі өрт көзі демалушылар, туристер, табиғат әуесқойлары, демалу немесе жидектер мен саңырауқұлақтарды жинау мақсатында орманға барушылар болып табылады. Сөндірілмеген от, тасталған сіріңке немесе темекі шегу - осының бәрі өртке себеп болуы мүмкін. Бұдан басқа, өрт шөлмектер мен шыны сынықтарынан туындауы мүмкін, олар ашық күн жарығында линза сияқты іске қосылады. От жылу сәулесінің қуатты көзі болып табылады. Оның қызуы жоғарыға ғана емес, жан-жаққа да тарайды. Жақын маңдағы ағаш діңдері төменгі бөлігінде қатты қыздырылады, бұл діңнің тірі тіндерінің өлуіне және ақыр соңында ағаштың өлуіне әкеледі. Мұндай өлі ағаштарды біз орманда кездестіреміз. Бұл орманды сақтамайтын адамдарға деген белгі. Өрт барлық орманды жояды. Егер орманда от жанатын болса, онда 100-150 метр радиуста үкі және басқа да құстар ұяларын ұзақ уақыт бойы тастап кетеді. Тіпті дұрыс пайдаланылған от өрт туғызуы мүмкін, жартылай жанған отындардың ішінде аз да болса ұшқын қалса, ол желдің әсерінен жануға қабілетті. Сондықтан орманда қажетсіз от жағуға болмайды.

С.МУХАМБЕКОВ,

Бөрлітөбе ОШКММ-нің Құрақсу орманшылығының орманшысы.

Сыбайлас жемқорлыққа нөлдік төзімділік – мемлекеттік саясаттың басым бағыты

Сыбайлас жемқорлық – мемлекеттің тұрақты дамуына, қоғамның әлауатына және азаматтардың мемлекеттік институттарға деген сеніміне кері әсер ететін аса қауіпті құқық бұзушылықтардың бірі. Сондықтан Қазақстан Республикасында сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес және оған мүлдем төзбеушілік мәдениетін қалыптастыру мемлекеттік саясаттың басым бағыттарының бірі ретінде айқындалған.

Президент бастамасымен елімізде заң үстемдігін нығайту, мемлекеттік басқарудың ашықтығы мен тиімділігін арттыру, азаматтардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау бағытында жүйелі реформалар жүзеге асырылуда. Бұл міндеттерді іске асыруда әрбір мемлекеттік мекеме өз қызметінде адалдық, әділдік және ашықтық қағидаттарын басшылыққа алуы тиіс.

Жемқорлықпен күрес тек құқық қорғау органдарының немесе уәкілетті мемлекеттік органдардың ғана міндеті емес. Бұл – әрбір азаматтың, әрбір мемлекеттік қызметшінің және әрбір еңбек ұжымының ортақ жауапкершілігі. Қоғамда сыбайлас жемқорлыққа нөлдік төзімділік қағидатын қалыптастыру – құқықтық мемлекет құрудың маңызды шарты.

Жоңғар-Алатау мемлекеттік ұлттық табиғи паркінде де қызметтің

ашықтығы мен заңдылықты қамтамасыз етуге ерекше көңіл бөлінеді. Мекемеде сыбайлас жемқорлықтың алдын алу бойынша тұрақты түрде түсіндіру жұмыстары жүргізіліп, қызметкерлер арасында құқықтық оқыту семинарлары, кеңестер мен дөңгелек үстелдер ұйымдастырылады. Сонымен қатар қызметтік әдеп нормаларын сақтау, мүдделер қақтығысына жол бермеу, мемлекеттік қызмет көрсету кезінде заң талаптарын қатаң сақтау мәселелері тұрақты бақылауда болады.

Парк ұжымы табиғи ресурстарды қорғау, мемлекеттік мүлікті тиімді пайдалану және азаматтарға көрсетілетін қызметтердің ашықтығын қамтамасыз ету бағытында заң талаптарын бұлжытпай орындауды басты қағида ретінде ұстанады. Әрбір қызметкер өзіне жүктелген міндетті адал атқару арқылы қоғамның сенімін нығайтуға үлес қосады.

Сыбайлас жемқорлықтың алдын алудың тиімді жолдарының бірі – цифрландыру, мемлекеттік қызметтердің қолжетімділігі мен ашықтығын арттыру, шешім қабылдау рәсімдерінің жариялылығын қамтамасыз ету. Бұл бағыттағы жұмыстар заңсыз әрекеттердің тәуекелдерін төмендетіп, мемлекеттік қызмет сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Адалдық – қоғамның тұрақты дамуының негізі. Әсіресе жас ұрпақтың

бойында парасаттылық, әділдік және заңға құрмет сияқты құндылықтарды қалыптастырудың маңызы зор. Сондықтан құқықтық мәдениетті арттыруға бағытталған ақпараттық түсіндіру жұмыстары тұрақты жүргізілуі қажет.

Әрбір азамат сыбайлас жемқорлықтың кез келген көрінісіне немқұрайлы қарамай, заң талаптарын сақтауға және қоғамдық жауапкершілікті сезінуге тиіс. Себебі заңға бағынатын, адал еңбек ететін қоғам ғана тұрақты дамуға қол жеткізе алады.

Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес – үздіксіз жүргізілетін ортақ іс. Оның нәтижесі әрбір азаматтың саналы ұстанымына, мемлекеттік қызметшілердің кәсіби адалдығына және қоғамның белсенді азаматтық көзқарасына тікелей байланысты.

Нөлдік төзімділік қағидаты – бұл жай ғана ұран емес, ол күнделікті қызметтің, азаматтық жауапкершіліктің және заңға құрметтің нақты көрінісі. Барша азаматтарды сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыруға, заң талаптарын мүлтіксіз сақтауға және әділетті қоғам құруға өз үлесін қосуға шақырамыз.

Ж. НУРГОЖАНОВА,
«Жоңғар-Алатау мемлекеттік ұлттық табиғи паркі» ғылым бөлімінің басшысы.

Хабарландыру

Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрінің 2015 жылғы 26 қаңтардағы №18-02/40 бұйрығымен бекітілген «Ағаш кесу билеті мен орман билетінің нысандарын, оларды есепке алу, сақтау толтыру және беру қағидасын (бұдан әрі қағида) 3 тарау 13-1,13-2,13-3 тармақтармен Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 2020 жылғы 1 маусымдағы №28 бұйрығы мен толықтырылды. Осыған орай, «Бөрлітөбе орман шаруашылығы» КММ 2022 жылдың қаңтарынан бастап «Ағаш кесу және орман билетін беру» мемлекеттік қызметін жеке және заңды тұлғаларға egov порталы арқылы электронды үлгіде ұсынады.

Мемлекеттік орман қоры учаскелеріндегі мал жаю алаңдары жартылай шөлейт және шөлейт аймақтарында: бір бас қой, ешкіге 3,0 гектар, бір бас мүйізді ірі қара мал (сиыр) 5,0 гектар, бір бас жылқыға 7,2 гектар болып бекітілген.

Толық ақпарат алу үшін хабарласу телефоны: 872843-2-10-15.

Е.БАРЛЫКБАЕВ,

Бөрлітөбе орман шаруашылығы коммуналдық мемлекеттік мекемесінің бас инженері.

Табиғатты қорғаймыз

Орман - біздің байлығымыз және оны қорғау керек! Орман өрттерінің 90% - дан астамының себебі - өртті абайсыз пайдалану. Әрбір дала өрті табиғи апат болып табылады. Өрт үлкен экономикалық зиян келтіреді, жабайы аңдар мен құстардың өліміне әкеледі, осылайша табиғатқа орны толмас зиян келтіреді. Орманда демалу кезінде абай болыңыз және өрт қауіпсіздігі ережелерін мұқият сақтаңыз. Өрт қауіпті кезеңде ормандарда от жағуға болмайды. Балаларға от пен сіріңке ойындарының қауіптілігі туралы түсіндіріңіз. Орманда қоқыс пен шыны ыдыстарды қалдырмаңыз. Табиғатты қорғаңыз және өз әрекеттеріңізге жауапты болыңыз!

Е.СМАГУЛОВ,

Бөрлітөбе ОШКММ-нің Көкжиде орманшылығының №23 айналымның орман-күтушісі.

Мемлекеттік ұлттық табиғи паркі аумағындағы генетикалық резерваттар

Жоңғар-Алатауы мемлекеттік ұлттық табиғи паркінің (МҰТП) аумағы Ақсу, Сарқан, Алакөл аудандарын қамтиды. Жабайы жемісті Сиверс алмасы алқаптары парк аумағының жалпы көлемінің 1,05% алып жатыр (4000 га жуық).

Жоңғар-Алатауының жабайы жемісті ормандары генетикалық ресурстардың ғаламдық табиғи қоймасы болғандықтан, парктің әлемдік және ұлттық байлығы болып табылады.

Жоңғар-Алатауы МҰТП аумағында селекциялық-гендік мақсатта "Көкжота", "Черная речка", "Пихтовая және Солдатская" шатқалдарында ұлттық паркі аумағында уәкілетті органның мамандырылған ұйымы және орман орналастыру кәсіпорны жүргізілген жұмыстары негізінде Сиверс алмасының генетикалық резерват алқаптары сипат-

талып 375,1 га орман генетикалық резерваты белгіленген.

Жоңғар-Алатауы МҰТП ғылым бөлімінде, 2026-2030 жылдарға арналған «Жоңғар-Алатауы МҰТП аумағындағы Сиверс алмасының генетикалық резерваттарына төнетін қауіп факторлары және оларды жою жолдары» және «Жоңғар-Алатауы МҰТП жабайы жеміс ормандарының құстарға арналған азықтық базаны қалыптастырудағы маңызы» атты тақырыптық ғылыми зерттеу жұмыстары жүргізілуде.

Жоңғар-Алатауы МҰТП табиғат жылнамасын жүргізу аясында генетикалық резерват аумағында Сиверс алмасының табиғи популяцияларының жай-күйіне ұзақ мерзімді бақылаулар жүргізу үшін салынған тұрақты мониторингтік алаңдар орнатылған. Әр жыл сайын мониторинг

алаңдарда жоспарлы далалық зерттеулер жүргізіледі. Далалық зерттеулерде алманың жалпы экологиялық жағдайына бағалау жүргізіледі, табиғи қайта түлеудің жай-күйі зерттеледі, фенологиялық бақылаулар және ағаштардың санитарлық жағдайына, соның ішінде аурулар мен зиянкестердің болуына визуалды бағалау жүргізіледі.

Қ. ЕЛЕУСИЗОВ,
«Жоңғар-Алатауы МҰТП» ғылым бөлімінің биологы.

ҚҰРЫЛТАЙ | 23 тамыз

Қазақстан Республикасы Құрылтайының депутаттарын сайлауда дауыс беру тәртібі

2026 жылғы 23 тамызда Қазақстан Республикасы Құрылтайының депутаттарын сайлау өтеді.

Сайлау учаскесінде сол сайлау учаскесіндегі тізімге енгізілген сайлаушылар, сондай-ақ есептен шығару куәліктерін ұсынған адамдар жеке басын куәландыратын құжатын көрсетуі бойынша дауыс бере алады.

Әр сайлаушы жеке дауыс береді.

Сайлау бюллетені жасырын дауыс беруге арналған кабинада өзі жақтап дауыс беретін саяси партия атауының оң жағындағы бос шаршыға не «Бәріне қарсымын» деген жолдағы бос шаршыға белгі қою арқылы толтырылады.

Бюллетеньді өз бетінше толтыруға мүмкіндігі жоқ сайлаушы өзі сенетін және оның тегі дауыс бергеннен кейін сайлаушылардың тізіміне енгізіліп, тұсына сайлаушының бюллетень алғандығы жөнінде қолы қойылатын адамның көмегін пайдалануға хақылы.

Мыналар ондай адам болуға тиіс емес: сайлау комиссиясының мүшесі, жергілікті өкілді немесе атқарушы органның лауазымды адамы, кандидаттың сенім білдірген адамы, бұқаралық ақпарат құралдарының өкілі, тиісті сайлау комиссиясында тіркелген байқаушы.

Толтырылған бюллетеньді сайлаушы дауыс беруге арналған жәшікке салады.

Қазақстан Республикасының Орталық сайлау комиссиясы.

Порядок голосования на выборах депутатов Курултая Республики Казахстан

23 августа 2026 года состоятся выборы депутатов Курултая Республики Казахстан. На избирательном участке голосуют избиратели, включенные в список избирателей на данном избирательном участке, а также лица по открепительному удостоверению по предъявлении документа, удостоверяющего личность.

Каждый избиратель голосует лично.

Избирательный бюллетень заполняется в кабине для тайного голосования путем проставления отметки в пустом квадрате справа от наименования политической партии, за которую он голосует, либо в пустом квадрате в строке «Против всех».

Избиратель, не имеющий возможности самостоятельно заполнить бюллетень, вправе воспользоваться помощью лица, которому он доверяет и фамилия которого после голосования заносится в список избирателей рядом с росписью избирателя в получении бюллетеня.

Этим лицом не могут быть: член избирательной комиссии, должностное лицо местного представительного или исполнительного органа, доверенное лицо политической партии, представитель средств массовой информации, наблюдатель, зарегистрированные в соответствующей избирательной комиссии.

Заполненный бюллетень опускается избирателем в урну для голосования.

Центральная избирательная комиссия Республики Казахстан.

Ақ желеңді жандарға мың алғыс

Адам өмірі, соның ішінде кішкентай баланың денсаулығы — баға жетпес қазына. Ал сол өмірдің амандығы мен саулығы үшін күн-түн демей еңбек етіп жүрген ақ желеңді жандардың еңбегі қашанда ерекше құрметке лайық. Осы орайда аудандық орталық аурухананың балалар бөлімінің педиатор дәрігерлері Ахметова Күлниса Орынбайқызына, Әбішева Ортай Сейтқанқызына, Айгүл, Гүлбаршын, Салтанат есімді мейірбикелерге алғысымыз шексіз. Баланың денсаулығы — әр ата-ана үшін ең үлкен байлық, ең қымбат аманат. Ал сол кішкентай жүректердің соғысын бақылап, әрбір сәби мен баланың денсаулығы үшін аянбай еңбек етіп жүрген балалар дәрігерлеріне деген алғысымыз шексіз!

Сіздер үшін әрбір бала — жай ғана науқас емес, ата-анасының үміті мен жүрегінің бөлшегі. Сондықтан кішкентай науқастың әрбір жағдайына алаңдап, оның тезірек сауығып кетуі үшін бар күш-жігерлеріңізді саласыздар. Баланың жүзіндегі күлкіні қайта көру — сіздердің еңбектеріңіздің ең үлкен жемісі болса керек.

Ауырған баласын дәрігерге алып келген ата-ана үшін сіздердің жылы сөздеріңіз бен сенімді дауыстарыңыздың өзі үлкен демеу. «Балаңыз жақсы болады» деген бір ауыз сөз ата-ананың жүрегіне үміт сыйлап, қиын сәтте күш береді. Осындай жауапты сәттерде сабыр сақтап, ата-ананы да, баланы да қолдай білетіндеріңіз үшін ерекше ризамыз.

Балаларға көрсеткен әрбір көмектеріңіз, жасаған әрбір емдеріңіз, айтқан әрбір жылы сөздеріңіз үшін шын жүректен алғыс білдіреміз. Сіздерге мықты денсаулық, ұзақ ғұмыр, отбасыларыңызға амандық пен береке тілейміз. Еңбектеріңіз әрдайым бағаланып, абыройларыңыз асқақтай берсін!

Ақ халаттарыңыз кіршіксіз ниеттің, мейірім мен адалдықтың белгісі болып қала берсін. Қолдарыңыз шипалы, жүректеріңіз мейірімге толы болсын. Әр емдеген балаңыздың күлкісі өздеріңізге қуаныш болып оралсын. Кішкентай бүлдіршіндердің ақ тілегі мен ата-аналардың алғысы сіздерге әрдайым серік болсын.

Ізгі тілекпен: ата-ана Майгүл МҰҚАНОВА.

ТАТУ – ТАҒДЫРЫҢДЫ ОЙРАНДАЙДЫ

Қазіргі қоғамда өзін-өзі ерекшелеудің, еркіндіктің бір көрінісі ретінде қағазға сурет салу емес, денеге ою-таңба түсіру кең таралып келеді. Бірі мұны өнерге баласа, екіншісі сәннің ажырамас бөлігі санайды. Алайда соңғы жылдарға көз жүгіртсек, бұл құбылыс тек эстетикалық талғаммен шектелмей, құмарлыққа айналып бара жатқаны жасырын емес.

Тату салдырудың басты қауіп-қатері де осында. Алғашында «кішкентай ғана салдырайын» деген оймен басталған әрекет уақыт өте келе тұтас бір белгіні денеге түсіруге ұласып жатады. Өкініштісі, оның салдары көбіне терең ой елегінен өткізілмейді. Себебі әрбір сурет — өшпейтін із. Ол тек тері бетінде ғана емес, адамның болашақ ғұмырында да өз таңбасын қалдырады. Бұл үрдіске жастар неге әуес екенін түсіну мақсатында қаладағы тату салондардың біріне бас сұқтым. Заманауи үлгіде безендірілген орында ырғақты музыка жаныңды елітеді. Кіре берісінен-ақ барлық жағдай жасалған. Мұнда келушілердің басымы бөлігі 18 бен 30 жас аралығындағы буын. Оларды бұнда не қызықтырып, өзіне тартады? Қандай себеп интермелейді? Осы сауалдарға жауап іздеп, өзім құралыптас бірнеше адамды сөзге тарттым. Бір-бірінің аузына түкірген дерсін, барлығы дерлік жүрек жара-сын, сүйіспеншілігін, сағынышын сөзбен емес, осынау мәңгілік өшпейтін шекпе сурет арқылы жеткізгісі келетінін міңгірлеп, меңзеді. Өкініштісі, аталған арнайы орындарда жүргендердің дені өзіміздің жауынды жігіттер мен қара көздеріміз. Кең даланы осы ұрпаққа аманат еткен ата-бабаларымыз дара сезімін, қайғы-мұңын өлеңмен өрнектеп, күмбірлі күй шығарып, әуенді әнмен тарихқа қалып, кесте орамал, хат арқылы жан мен тәннің қалауын жеткізе білген жоқ па?! Біз қайда, бара жатырмыз? Бәлкім, бұл — заман талабына сай өзгеріс те шығар. Алайда еліктеудің соңы кешегідей рухани, мәдени тарихқа емес, орны толмас өкінішке ұласпасына кім кепіл?! Мамамдардың айтуынша, тату кей жағдайда психологиялық тәуелділікке де әкелуі бек мүмкін. Қайта-қайта жаңа белгі салдыруға ұмтылу ішкі қанағатсыздықтың, өзін толық қабылдай алмаудың

көрінісі. Тату шеберлері де әрбір таңбаның өз мағынасы мен ықпалы бар екенін жасырмайды. «Жылан сияқты символдарды салдырғысы келетіндер жиі кездеседі. Мұндай белгілер өмірде алдамшы, екіжүзді адамдармен жиі ұшыратуы мүмкін екенін ескертіп отырамыз. Егер мағынасын түсінбесе, кей жағдайда мүлде салудан бас тартамыз»,—дейді Талдықорған қаласындағы «Хит» тату салонының шебері Юрий Дудьов.

Айта кетерлігі, ашық аймақтарға, әсіресе мойын мен бетке салынған тату жұмысқа орналасу кезінде кедергі келтіреді. Басқа елдерде бұл аса маңызды болмауы ықтимал, алайда қазақ қоғамы үшін жат дүние саналады. Діни тұрғыдан қарағанда да татуға көзқарас қатаң. Исламда адам тәні — Алланың аманаты. Аманатқа қиянат жасауға тыйым салынған. Пайғамбарымыз Мұхаммед (с.ғ.с.): «Алла Тағала денеге сурет салғанды да, салдырғанды да лағынеттейді» деген. Яғни бұл дүниеде байқалмайтын әрекеттердің сұрауы ақыретте міндетті түрде болады. Осы ойды маңғыстаулық Абыл ақынның жырынан да аңғару қиын емес. Ақын адам баласының әрбір мүшесі ертеңгі күні жауап беретінін ескертіп:

Әріпте жиырма тоғыз келеді «уау»,

Сол кезде жеті мүшең өзіңе жау.

Қылығың бұ дүниеде жақпаса егер,

Қимылдап аузы басың қылады дау».

Демек, ойланбай жасалған әрекет кейін орны толмас өкінішке айналуы мүмкін. Психологтар мен мамандар тату салдырмас бұрын алдағы өмірін, ішкі жағдайын, болашақ жоспарын таразылап алғаны жөн екенін ескертеді. Сонымен қатар, сапасыз бояу мен дезинфекциялық талаптардың сақталмауы түрлі тері ауруларына, аллергиялық реакцияларға, жұқпалы инфекцияларға әкеледі. Ал тату өшіру кезеңі ауыр, қымбат, үнемі нәтижелі бола бермейтіні ақиқат.

Адам өз тағдырының қожайыны. Қай бағытты таңдаса, оның салдары да өзіне тиеді. Сондықтан Алла берген аманатты ардақтап, оның қорғаны болу мұсылман баласының бұлжытпас міндеті болуы керек. Бейжай жасалған іс өмір бойы өкінішке айналмас үшін әр қадамды ақылмен өлшеген абзал!

Жанель МҰХТАРҚЫЗЫ.

Балалар киіміне қойылатын негізгі гигиеналық талаптар

Қыркүйек айының қарсаңында ата-аналарды мазалайтын басты сұрақтардың бірі-балаға не кию керек. Гигиеналық тұрғыдан алғанда, мектеп киімін таңдаған кезде біріншіден, ол тігілген матаға назар аудару керек. Алдымен материалды қолға ұстап көріңіз. Ол тікенді және дөрекі болмауы керек. Содан кейін жапсырманы зерттеуге керек. Мұнда «ЕАС» әріптері болуы керек-бұл техникалық ережелерге сәйкестік белгісі. Сондай-ақ, өндірушіні, шығарылған күнін және құрамын қарап шығу керек.

Сонымен қатар, құрамында тек негізгі мата ғана емес, сонымен қатар қосымша, мысалы, астар көрсетілуі керек. Барлық жас топтарындағы тоқыма материалдарына синтетикалық талшықтар мен жіптердің рұқсат етілген салынымдары блузка және қырық түржиын бұйымдарында 30-35%-дан және костюм түржиыны бұйымдарында 55%-дан аспауы тиіс. Астар табиғи және (немесе) жасанды талшықтардан (вискозадан) жасалуы тиіс.

Табиғи талшықтар матаға «ауа жіберуге» және ылғалды сіңіруге мүмкіндік береді. Синтетикалық — материалдың мықтылығын арттырады, өнімді жуу мен үтіктеуді жеңілдетеді. Киім маталарындағы синтетикалық талшықтардың көп болуы балалардың денсаулығына өте зиянды. Синтетика тіндердің ауа жіберуін бұзады, нәтижесінде дене дем алмайды, жылу жайлылығы жоқ — бала терлейді. Терлеудің жоғарылауы гипотермияға әкеледі, сондықтан суық тию қаупі жоғары. Синтетикалық киім әсіресе аллергиялық ауруларға бейім балалар үшін қауіпті.

Есіңізде болсын, заттың өткір иісі болмауы керек. Егер иіс болса, онда мұндай затты сатып алудан бас тартқан дұрыс. Шамасы, өндіруші қауіпті бояғыштарды немесе химиялық сіңдірулерді қолданған. Дұрыс таңдалған киім қозғалысқа кедергі болмайды. Сондықтан, бұл өнімде балаға тек партада отыруға ғана емес, сонымен қатар жүруге және жиі жүгіруге тура келетініне байланысты өлшемді таңдаңыз. Киім тым тар және тығыз болмауы керек. Баланың физикалық дамуы және жалпы денсаулығы аяқ киімнің сапасына байланысты. Тегіс аяқтардан, деформацияланған аяқтардан, омыртқадан және басқа аурулардан аулақ болу үшін балалар аяқ киімін сатып алу кезінде келесі сипаттамаларға назар аудару керек:

Материал. Кем дегенде ішкі астар мен ішкі жағы табиғи материалдардан жасалған модельдерді таңдаңыз. Аяқ киім жүктеменің дұрыс бөлінуін қамтамасыз ету және балтырды қорғау үшін аяққа жақсы бекітілуі керек. Қатты артқы және жұмсақ жиектері бар аяқ киімді таңдаңыз. Балаларға арналған аяқ киім кішкентай өкшемен, шамамен 2 см болса жақсы. Бұл сонымен қатар жүктемені аяққа бөлуге көмектеседі. Тым тар немесе тым кең аяқ киім сатып алмаңыз. Ұзындығы бойынша рұқсат етілген өлшем: 1-1, 5 см.

Р.ОРЫНБЕКОВА,
Сарқан аудандық санитариялық
эпидемиологиялық бақылау басқармасының
жетекші маманы.